

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІСНКА**

І. А. ОПРЯ

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ КУЛЬТУРИ

навчально-методичний посібник
для студентів 3 курсу історичного факультету

Кам'янець-Подільський
2021

УДК 94:008(100)(075.8)

ББК 63.3(0)-7я73

О-62

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол № 14 від 25 листопада 2021 року)*

Рецензенти:

Кабачинський М. І. – доктор історичних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Кононенко В. В. – доктор історичних наук, професор, в. о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Задорожнюк А. Б. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Опря І. А.

О-62

Історія зарубіжної культури: навчально-методичний посібник для студентів 3 курсу історичного факультету. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. 154 с.

Навчально-методичний посібник призначений для студентів історичного факультету спеціальностей 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія), 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія та правознавство) та 032 Історія та археологія за освітньо-професійною програмою Історія. Він містить робочу програму навчальної дисципліни, плани семінарських занять і методичні рекомендації до їх виконання, питання і тести для поточного і підсумкового контролю, завдання для самостійної роботи і методичні рекомендації до їх виконання, питання до екзамену, словник, додатки, список рекомендованої літератури.

УДК 94:008(100)(075.8)

ББК 63.3(0)-7я73

© Опря І. А., 2021

ВСТУП

«Історія світової культури» входить до блоку вибіркових навчальних дисциплін, які вивчаються на історичних факультетах закладів вищої освіти у процесі здобуття студентами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Це означає, що студенти самі можуть обирати, чи потрібні їм знання з історії світової культури, чи ні. Сама постановка цього питання виглядає дивною, адже, чи можна назвати освіченою людиною, особою, яка не має уявлення про культурні надбання людства, про здобутки світових цивілізацій? Як може випускник історичного факультету не знати про тенденції культурного розвитку Античності, Середньовіччя, Нового та Новітнього часу, про готику, Ренесанс, Просвітництво, романтизм та модернізм, про Мікеланджело, Рафаеля, Леонардо да Вінчі, Ван Гога та Сальвадора Далі? Не знати, чим відрізняється утопія від антиутопії, а імпресіонізм від експресіонізму? У чому специфіка історичного розвитку окремих регіонів світу, окремих цивілізацій та як вона пов'язана з культурним чинником?

Відповідь на ці питання очевидна. Пояснити динаміку історичного процесу без розуміння специфіки розвитку культури неможливо, а фахівець-історик не може бути професіоналом своєї справи без знань з історії світової культури.

Поняття «культури» багатогранне, свідченням чого може бути хоча б те, що на сьогодні нараховується понад 500 його визначень, кожне з яких передає окремий аспект, втім жодне не може вмістити у себе всю повноту змісту цього поняття. Адже термін «культура» використовується для визначення певних історичних епох (антична, середньовічна культура), конкретних регіонів, народів чи націй (латино-американська, європейська, китайська, українська культура), а також специфічних сфер діяльності або життя усього суспільства чи його частини (політична культура, художня культура, молодіжна культура). У більш вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя людей, яка охоплює і предметні результати їхньої діяльності (машини, споруди, результати пізнання, твори мистецтва, норми моралі і права тощо), а також людські сили і

здібності, які реалізуються у діяльності (знання, вміння, навички, рівень інтелекту, морального і естетичного розвитку, світогляд, способи, усталені традиції і форми спілкування людей).

Культура відіграє важливу роль у формуванні та зміцненні громадянського суспільства, розвитку творчих здібностей людини, побудові правового суспільства. Культура впливає на всі сфери суспільного та приватного життя – працю, побут, дозвілля, мислення, спосіб існування суспільства загалом і особистості зокрема.

Отож, **метою навчальної дисципліни** є вивчення та засвоєння студентами закономірностей та характерних особливостей розвитку світової культури в різні епохи із зосередженням уваги на самобутності культур найбільших європейських країн, тенденцій культурно-історичного розвитку, на спадкоємності епох та їх взаємовпливові, на ролі культури в житті, творчості й самовдосконаленні особи та в гуманізації суспільних відносин.

Досягнення мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- наблизити студентів до розуміння закономірностей та особливостей культурних процесів у світі та окремих регіонах;
- поглибити та систематизувати знання студентів у галузі історії культури, навчити їх орієнтуватись у культурних процесах від найдавніших часів до сучасності;
- формувати у студентів високі художні та літературні смаки;
- розвивати у студентів потребу у спілкуванні з мистецтвом;
- з'ясувати основні чинники культурного розвитку стосовно окремих історичних епох та регіонів;
- визначити характер та зміст взаємовпливу культурних процесів у суспільстві з економічними, суспільно-політичними, релігійними та іншими факторами;
- показати особливості розвитку окремих культур та рівень їх взаємовпливу в різні історичні епохи;
- вияснити роль ідеологічних концепцій та релігії у культурному житті окремих регіонів;
- визначити роль особи в культурно-історичному процесі.

Зміст дисципліни «Історія зарубіжної культури» реалізується в процесі опрацювання трьох блоків: теоретичного, практичного та самостійної роботи студентів.

Теоретичний блок: включає вивчення у лекційному курсі головних закономірностей культурно-історичного процесу у світі та окремих країнах, важливих подій і явищ культурного розвитку, їх причин. Він також передбачає ознайомлення студентів з основними, найбільш важливими темами курсу, з головними віхами в історії культури окремих країн, спільними та особливими рисами.

Практичний блок: передбачає винесення на більш вузьке, але глибоке вивчення окремих, особливо значущих для пізнання тем. Він також має завданням виявити творчі здібності студентів, продовжити розвиток їхнього логічного мислення та ораторського мистецтва, вміння висловлювати та належним чином аргументувати власну точку зору.

Самостійна робота: передбачає розвиток вміння студентів підібрати необхідну літературу для теми семінарських занять, концентрувати увагу на основних її пунктах, робити власні аргументовані висновки, систематизувати й аналізувати матеріали. Самостійна робота також включає в себе написання рефератів, контрольних робіт, опрацювання програмових тем, винесених на самостійне вивчення, монографій, наукових статей.

Вивчивши курс «Історія зарубіжної культури»,

студент повинен знати:

- ✓ основні закономірності та етапи культурного розвитку світу та окремих країн, їх специфіку, сутність та взаємозв'язок;
- ✓ основні поняття культурології, елементи динаміки культурних процесів та тенденції культурного розвитку в історичному аспекті;
- ✓ найважливіші культурні досягнення, здійснені протягом багатовікової історії людства;
- ✓ творчість найвидатніших мислителів, художників, письменників, композиторів і т. д., основні віхи їх життєвого й творчого шляху та їхні найвизначніші твори;

- ✓ роль ідейно-політичних вчень та релігій у культурному житті країн світу;
- ✓ фактичний матеріал, зміст основних термінів та хронологію важливих подій культурного життя.

Студент повинен вміти:

- ✓ аналізувати події та явища культурно-історичного процесу, робити аргументовані висновки;
- ✓ вільно володіти понятійним апаратом, фактичним, історико-географічним, етнографічним матеріалом;
- ✓ працювати з науковою літературою, глибоко розуміти зміст художніх, літературних та музичних творів;
- ✓ ставити проблемні запитання і завдання, логічно здійснювати їх вирішення.

Навчально-методичний посібник містить робочу програму навчальної дисципліни, зміст навчальної дисципліни, тематику лекцій, плани семінарських занять та методичні рекомендації до їх підготовки, завдання для самостійної роботи і методичні рекомендації до їх виконання, тести для самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю, питання до екзамену, словник, додатки, список рекомендованої література.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія зарубіжної культури» є засвоєння студентами закономірностей та характерних особливостей розвитку світової культури в різні епохи із зосередженням уваги на самобутності культур найбільших європейських країн, тенденцій культурно-історичного розвитку, спадкоємності епох та їх взаємовпливові, ролі культури в житті, творчості й самовдосконаленні особи та в гуманізації суспільних відносин.

Значення курсу полягає, передусім, у тому, що він формує науковий світогляд студентів, загальноосвітній, фаховий і культурний рівень майбутніх фахівців.

2. Обсяг дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни		
	денна форма навчання		
	014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Історія та правознавство	014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Історія та правознавство	032 Історія та археологія за освітньо-професійною програмою Історія
Рік навчання	3	3	3
Семестр навчання	5	5	5
Нормативна/вибіркова	вибіркова	вибіркова	вибіркова
Кількість кредитів ЄКТС	4	4	4
Загальний обсяг годин	120	120	120

Кількість годин навчальних занять	40	40	48
Лекційні заняття	26	26	26
Практичні заняття			
Семінарські заняття	14	14	22
Лабораторні заняття			
Самостійна та індивідуальна робота	80	80	72
Форма підсумкового контролю	іспит	іспит	іспит

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	заочна форма навчання
	014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Історія та правознавство
Рік навчання	4
Семестр навчання	7-8
Нормативна/вибіркова	вибіркова
Кількість кредитів ЄКТС	4
Загальний обсяг годин	120
Кількість годин навчальних занять	18
Лекційні заняття	12
Практичні заняття	
Семінарські заняття	6
Лабораторні заняття	
Самостійна та індивідуальна робота	102
Форма підсумкового контролю	іспит

3. Статус дисципліни – вибіркова.

4. Передумови для вивчення дисципліни: : Історія Стародавнього світу, Історією середніх віків, Нова та Новітня історія країн Європи і Америки, Нова та Новітня історія країн Азії та Африки, Філософія.

5. Програмні компетентності навчання:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 01. Володіння основами української мови за професійним спрямуванням.

ЗК 02. Навички спілкування та використання іноземної мови у професійній діяльності.

ЗК 03. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії культури та закономірностей її розвитку.

ЗК 04. Знання та усвідомлення закономірностей соціокультурного розвитку людства як певного етапу в його історії, що відображає певний рівень потреб, здібностей, знань, навичок та інтересів людини, спосіб виробництва, устрій політичних та суспільних відносин, рівень духовного розвитку та відтворення.

ЗК 05. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 07. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 08. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.

ЗК 09. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 10. Здатність працювати в команді та автономно.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 01. Оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку людства у період Стародавньої історії.

СК 02. Здатність до застосування знань з історії Середніх віків для проведення логічних зіставлень зі сучасністю.

СК 03. Розуміння, на основі аналізу джерельної та історіографічної бази, основних закономірностей й особливостей соціально-

політичного й економічного розвитку країн Європи та Америки нового часу.

СК 04. Співставлення спільних та відмінних рис у розвитку країн і регіонів Європи та Америки новітнього періоду.

СК 05. З'ясування прикметних рис типологічно-цивілізаційних моделей розвитку країн Азії і Африки у новий час.

СК 06. Здатність до аналізу здобутків та проблем історичного поступу країн Азії і Африки новітнього періоду.

СК 07. Розуміння феномену культури, її ролі в житті суспільства, здатність сприймати українську історію та культуру як складові частини європейської та світової історії та культури, зіставляти події, явища місцевої історії, локальної, регіональної історії в контексті національної, європейської історії.

6. Прогнозовані результати навчання (ПРН):

ПРН 01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з історії світової культури.

ПРН 03. Володіти державною та іноземною мовами на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності.

ПРН 04. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПРН 05. Вміти інтегрувати базові засади з культурології та історії світової культури у проведення історичних досліджень.

ПРН 06. Застосувати знання з основ наукових досліджень та історичної інформатики у професійній діяльності.

ПРН 07. Співвідносити історію філософської думки із загальноісторичним розвитком.

ПРН 08. Розв'язувати вузькі завдання у різноманітних ділянках історії.

ПРН 09. Практично застосовувати знання та набуті вміння з історії зарубіжної культури у професійній діяльності.

ПРН 10. Вміти аналізувати й інтерпретувати рушійні культуротворчі сили і закономірності розвитку культурних процесів та явищ у світовій історії.

7. Засоби діагностики результатів навчання:

реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень,

студентські презентації та виступи на наукових заходах, екзамен.

8. Програма навчальної дисципліни

для студентів 3 курсу історичного факультету спеціальностей 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія) та 014 Середня освіта (Історія) за освітньо-професійною програмою Середня освіта (Історія та правознавство).

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1						
Історія зарубіжної культури від найдавніших часів до XVIII ст.						
Вступ до курсу «Історія зарубіжної культури».	8	4			4	
Регіональна типологія світової культури. Європейський та Американський регіони.	6	2			4	
Регіональна типологія світової культури. Азійський та Африканський регіони.	8	2		2	4	
Антична культура.	8			2	6	
Візантійська культура.	6	2			4	
Культура середньовічної Європи.	6	2			4	
Культура народів Центральної та Південної Америки доколумбового періоду.	4				4	
Арабо-мусульманська культура.	4				4	
Культура країн Далекого Сходу.	4				4	
Культура народів Індії.	4				4	
Культура народів Африки.	2				2	
Культура європейського Відродження. Ренесанс в Італії.	6	2			4	

Культура Відродження в Північній Європі.	6			2		4	
Культура країн Західної Європи XVII ст.	4					4	
Разом за змістовим модулем 1	76	14		6		56	
Змістовий модуль 2 Історія зарубіжної культури XVIII – початку XXI ст.							
Культура європейського Просвітництва XVIII ст.	6	2		2		2	
Культура країн Західної Європи першої половини XIX ст.	6	2		2		2	
Європейська культура другої половини XIX ст.	6	2				4	
Європейська культура кінця XIX – початку XX ст.	8	2		2		4	
Культура країни Північної Америки XVIII – початку XX ст.	4					4	
Культура народів Латинської Америки XVII – XIX ст.	2					2	
Динаміка розвитку світової культури XX – початку XXI ст.	12	4		2		6	
Разом за змістовим модулем 2	44	12		8		24	
Разом годин	120	26		14		80	

8. Програма навчальної дисципліни

для студентів 3 курсу історичного факультету спеціальності 032 Історія та археологія за освітньо-професійною програмою Історія.

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1						
Історія зарубіжної культури від найдавніших часів до XVIII ст.						
Вступ до курсу «Історія зарубіжної культури».	8	4			4	
Регіональна типологія світової культури. Європейський та Американський регіони.	6	2			4	
Регіональна типологія світової культури. Азійський та Африканський регіони.	8	2		2	4	
Антична культура.	8			4	4	
Візантійська культура.	6	2			4	
Культура середньовічної Європи.	6	2			4	
Культура народів Центральної та Південної Америки доколумбового періоду.	4				4	
Арабо-мусульманська культура.	4				4	
Культура країн Далекого Сходу.	4				4	
Культура народів Індії.	4				4	
Культура народів Африки.	2				2	
Культура європейського Відродження. Ренесанс в Італії.	6	2			4	

Культура Відродження в Північній Європі.	6		2	4	
Культура країн Західної Європи XVII ст.	4			4	
Разом за змістовим модулем 1	76	14	8	54	
Змістовий модуль 2					
Історія зарубіжної культури XVIII – початку XXI ст.					
Культура європейського Просвітництва XVIII ст.	6	2	2	2	
Культура країн Західної Європи першої половини XIX ст.	6	2	2	2	
Європейська культура другої половини XIX ст.	6	2		4	
Європейська культура кінця XIX – початку XX ст.	8	2	4	2	
Культура країни Північної Америки XVIII – початку XX ст.	4			4	
Культура народів Латинської Америки XVII – XIX ст.	2			2	
Динаміка розвитку світової культури XX – початку XXI ст.	12	4	6	2	
Разом за змістовим модулем 2	44	12	14	18	
Разом годин	120	26	22	72	

9. Форми поточного та підсумкового контролю: Оцінка роботи студентів на семінарських заняттях, модульна контрольна робота, екзамен.

10. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (початковий)	1	Студент володіє навчальним матеріалом дисципліни на рівні засвоєння окремих термінів; відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” або „ні”.

	2	Студент недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” або „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє найпростішими знаннями; здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни; може дати визначення окремих понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником; вміє самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу; може поверхнево аналізувати явища розвитку культури; робить певні висновки: відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом; вміє послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент логічно і правильно відтворює навчальний матеріал; оперує базовими поняттями; встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; застосовувати теоретичні знання в стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми, діаграми, карти, картосхеми.
	8	Знання студента досить повні: студент вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь логічна, повна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє

		самостійно працювати; може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом; застосовує знання в дещо змінених ситуаціях; вмie аналізувати і систематизувати інформацію; робить аналітичні висновки; використовує докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії; може самостійно опрацювати матеріал; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; робить аргументовані висновки; практично оцінює навчальний матеріал; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні історичні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища та процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; аргументовано використовує здобуті знання в нестандартних ситуаціях; вмie знаходити джерела інформації та аналізувати їх; ставити і розв'язувати проблеми; застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища та процеси.
	12	Студент має глибокі, системні, дієві знання; виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні завдання та проблемні ситуації; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ та процесів; вмie ставити і розв'язувати проблеми; вмie самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах; спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію.

Поточний і модульний контроль (60 балів)						Екзам- мен	Сума
Змістовий модуль 1 (30 балів)			Змістовий модуль 2 (30 балів)			40	100
Поточний контроль	МКР	Сам. робота	Поточний контроль	МКР	Сам. робота		
10	15	5	10	15	5		

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (γ %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100 і більше	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30	задовільно	
67-74	D (задовільно)	25		
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)			

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ до курсу «Історія зарубіжної культури».

Філософсько-теоретичні основи трактування поняття «культура» в культурологічній думці. Зміст поняття в період античності, середньовіччя, відродження нового часу. «Культура» з точки зору європейських просвітителів. Філософський, соціологічний, культурно-антропологічний підходи до визначення змісту поняття «культура». Сучасні погляди на теоретичні основи і трактування поняття «культура». Світова та національні культури. Два підходи до змісту і структури світової культури (оптимістичний і песимістичний погляди на майбутнє людства). Культура і сучасна цивілізація. Основні тенденції розвитку сучасної культури.

Динаміка культурних процесів. Самобутність і суверенітет культури. Інтеграція, акумуляція асиміляція. Етнічна і національна культури: спільне і відмінне. Етноцентризм. Архаїзація культури. Часовий та просторовий підходи до вивчення історії світової культури.

Регіональна типологія світової культури. Європейський та Американський регіони.

Особливості просторового підходу до вивчення світового культурного процесу. Зміст поняття історико-культурний регіон. Основні риси і принципи просторового структурування всесвітньої культури. Елементи хронологічного підходу у вивченні культур окремих регіонів. Основні культурні регіони світу: географічні межі, етнічний склад, спільне у суспільному та культурному житті.

Європейський культурний регіон. Спільне у історичній долі європейських народів. Роль античності у розвитку європейської культури. Формування історико-культурного обличчя Європи у період середньовіччя. Християнська церква у історії європейської культури. Етнічні, політичні та релігійні відмінності у формуванні культурної специфіки окремих субрегіонів Європи. Характер культурних змін в періоди Ренесансу і Реформації. Роль нового і

новітнього часу у розвитку культури країн Європи. Гуманізм і гуманістична спрямованість у розвитку європейської культури. Україна в контексті культурно-історичної долі Європи.

Культура Північноамериканського регіону. Роль корінних американців у формуванні культури США Канади. Органічні зв'язки американської культури нового і новітнього часу з європейським регіоном. Спільні тенденції розвитку літератури і мистецтва. Вплив сучасної американської культури на Європу та інші регіони світу. Етнокультурні процеси в США і Канаді.

Латиноамериканський історико-культурний регіон. Культурологічна та історична типологія регіону. Вплив різномірних расово-етнічних елементів на формування культурної специфіки Латинської Америки. Європеїзація регіону, роль європейського елементу в сучасних латиноамериканських культурах. Культурний вплив корінного населення. Специфіка окремих субрегіонів Латинської Америки. Євроамерика, Індоамерика, Афроамерика. Специфічні риси образотворчого мистецтва, літератури, музики.

Регіональна типологія світової культури. Азійський та Африканський регіони.

Арабо-мусульманський культурний регіон. Передумови формування історико-культурної спільноти. Релігійний фактор. Географічні та етнічні межі регіону. Особливості розвитку мистецтва і літератури. Взаємовплив мусульманських культур з культурами сусідніх регіонів.

Далекосхідний культурний регіон. Роль релігій у досягненні культурної єдності регіону. Буддизм. Філософські та етико-естетичні принципи далекосхідних культур. Дзенська традиція у літературі і мистецтві. Конфуціанські естетичні принципи. Взаємовплив далекосхідних європейських культур у XIX-XX ст.. Тенденції розвитку культури країн Далекого Сходу в сучасний період.

Індійський культурний регіон. Географічні межі, етно-релігійна характеристика. Особливості складання давньоіндійської

культури. Філософські та релігійні принципи. Досягнення давньої та сучасної індійської культури. Вплив інших регіонів (далекосхідний, арабо-мусульманський, європейський). Напрямки розвитку культури народів Індії у ХХ – початку ХХІ ст. Естетичні принципи сучасної індійської культури.

Африканський культурний регіон. Особливості формування культурного обличчя Чорної Африки. Давні цивілізації на Африканському континенті. Наслідки колоніального періоду для розвитку культури. Європеїзація. Концепція духовної деколонізації. Етнорелігійна та культурна строкатість регіону. Субрегіони Африки. Специфіка естетичних поглядів африканських народів. Розвиток образотворчого мистецтва і музики. Культура народів островів Атлантичного та індійського океанів. Тенденції сучасного розвитку африканських культур.

Антична культура.

Передумови розвитку культури у народів античного світу. Егейські цивілізації III – II тис. до н.е. Культура Греції V – VI ст. до н.е. Образотворче мистецтво, архітектура. Філософія (Сократ, Платон, Аристотель, Геракліт та ін.). Давньогрецький театр. Література (Троянський цикл, поезія).

Елліністична культура у III – I ст. до н.е. Розвиток науки. Олександрійська бібліотека. Послання в культурі західних східних елементів. Нове піднесення архітектури і образотворчого мистецтва (Лісіпп, Поліптор). Римська культура. Особливості розвитку у царський та республіканський період. Вплив етрусків і греків. Архітектура і мистецтво. Література.

Період імперії. Розвиток архітектури і містобудування. «Золотий вік» римської поезії (Вергілій, Горацій, Овідій). Драматургія (Сенека). Історична література, сатиричний роман (Апулей, Петровій). Розвиток образотворчого мистецтва. Риси повсякденного життя.

Візантійська культура.

Передумови розвитку візантійської культури. Роль античної спадщини і православної церкви. Ранньовізантійська культура. Релігійні мислителі (Василій Великий, Іоан Златоуст). Історична література (Прокопій Кесарійський). Розвиток архітектури і образотворчого мистецтва. Візантійський іконопис. Розквіт візантійської культури (XI – XII ст.) Література (Михайл Пселл, Феодор Продром). Посилення впливу церкви на культурне життя.

Пізнєовізантійська культура. Суспільно-політичний занепад. Ісихазм. Візантійський перед гуманізм. Георгій Геміст Плифон. Мистецтво пізньої Візантії. Вплив пізнєовізантійської культури на італійське Відродження.

Культура середньовічної Європи.

Соціокультурна ситуація в середньовічній Західній Європі. Культура раннього середньовіччя. Вплив католицької церкви. Боецій. Визрівання і оформлення двох тенденцій у ставленні до знання культури. Схоластика. Середньовічні школи і університети. Фома Аквінський і його «Сума теології». Наука. Алхімія як феномен середньовічної культури. Роджер Бекон і дослідне знання. Література XI-XIII ст. Героїчний епос. «Пісня про Нібелунгів». Поезія трубадурів Лицарський роман. Артурівський цикл. Архітектура мистецтво. Оформлення романського готичного стилів. Фрески і Вітражі. Середньовічна скульптура. Риси повсякденного життя.

Культура народів Центральної та Південної Америки доколоніального періоду.

Культурологічна та історична типологія американських культур. Найстародавніші цивілізації Центральних Анд. Культура Чавун. Паракас. Наска, Моніка, Тіацанако. Цивілізація інків. Тацантінсуйу. Досягнення матеріальної та духовної культури. Найстародавніші цивілізації Месоамерики. Ольмекська культура та її вплив на подальший культурний розвиток регіону. Перші осередки цивілізації Майя. Теотіцакан. Тольтеки. Сапотеки.

Стародавні цивілізації Мезоамерики. Розвиток мистецтва науки міст-держав Майя. Культура ацтеків. Високий рівень мистецтва і освіти.

Арабо-мусульманська культура.

Передумови формування культурного регіону. Виникнення ісламу. Арабські завоювання. Коран як пам'ятка культури. Вплив християнства та іудаїзму. Арабо-мусульманське мистецтво. Вплив канонів ісламу на образотворче мистецтво. Портретна мініатюра. (Бехзад, Султан Мухаммад) Особливості архітектури. Нові типи монументальних споруд (мечеть, мінарет). Альгамбра. Арабо-мусульманська література. Поезія (Абі Рабіа, Абу Нувас, Рудакі, Фірдоусі, Омар Хайям, Румі) Розвиток художньої культури в IX-XII ст. «Тисяча і одна ніч. «Книга пісень». Декоративне мистецтво. Оформлення архітектурних споруд. Каліграфія. Вплив арабо-мусульманської культури на сусідні регіони.

Культура країн Далекого Сходу.

Культурні здобутки Китаю періоду Середньовіччя. Чань Булізм. Нові естетичні принципи (Цао Пі, Шень Юе, Чхун Жун). Література VIII – IX ст. (лі Бо, Ду фу). Мистецтво епох Тан і Сунь. Культурні досягнення епохи Мін (XIV – XVII ст.). Демократизація художньої культури. Монументальна архітектура. Звернення до класичних зразків у літературі та образотворчого мистецтва. Культура Китаю періоду пізнього феодалізму (XVII – поч. XIX ст.) Ортодоксальне конфуціанство. Жорсткий контроль маньчжурської влади над культурою. Література. Цао Сюецінь. У Цзінци.

Культура Японії давнього та середньовічного часу. Здобутки періоду законів Рицурьо. Культура аристократії. Розвиток іконографії Та скульптури. Формування національного стилю (какемоно, ікебана). «Японізація» конфуціанства у XVII ст. (Школа кокугаку). Досягнення міської культури у XVII – XVIII ст. Демократичне мистецтво. Книгодрукування. Розвиток літератури (школа хайку, школа Данрін). Японська новелістика. Особливості

культурного розвитку Японії в другій половині XIX ст. Початок нової епохи.

Культура народів Індії.

Становлення культурних засад давньої Індії. Спільність історичної долі народів Індосанту. Релігія в культурі Індії. Наукове пізнання в Індійській культурі. Розвиток мистецтва від середньовіччя до нового часу. Мусульманський вплив на індійську культуру. Культурні процеси в Індії часів британського колоніального правління. Основні тенденції розвитку мистецтва і літератури в Індії другої половини XX ст.

Культура народів Африки.

Особливості формування культури Чорної Африки. Культура народів Західної і Центральної Африки. Мистецтво та художні ремесла народів Східної Африки. Мусульманський вплив. Особливості розвитку культури Південної Африки. Вплив колоніального періоду на культурні процеси у африканських народів. Основні тенденції сучасного розвитку африканських культур.

Культура європейського Відродження. Ренесанс в Італії.

Соціально-економічні передумови культури Відродження. Характер культури Ренесансу. Синтез відродження античності з основами середньовічної культури. Гуманізм як ідеологічна основа культури Ренесансу. Відкриття світу і людини. Платонівська академія.

Проторенесанс і ранній Ренесанс. Розвиток ренесансної літератури (Данте Алігері, Джовані Боккаччо. Франческо Петрарка). Мистецтво раннього Ренесансу (Джотто. Мазаччо. Ботічеллі). Формування теоретичних основ нового живопису. Дослідження перспективи.

Високе Відродження. Епоха титанів (Мікеланджело. Рафаель. Леонардо да Вінчі). Зворотна сторона титанізму. Філософія, наука і

релігія. Ніколо Макіавеллі та його «Государ». Трагічна тенденція в літературі та мистецтві високого відродження. Пізнє Відродження. А. Палладіо. П. Веронезе. Тинторетто. Глибока криза гуманістичної культури. Маньєризм (Парміджаніно, Пантормо). Придворно-аристократичне мистецтво. Перехід до стилю бароко.

Культура Відродження в Північній Європі.

Особливості ренесансної культури у Франції, Англії. Нідерландах Німеччині. Переосмислення готичної культури. Реформація.

Нідерландське відродження. Живопис. (Ян Ван Ейк, Ієронім Босх. Пітер Брейгель Старший). Поширення ідеології реформації. Еразм Роттердамський. Наслідки реформації та релігійних війн для нідерландського відродження.

Мистецтво французького відродження (Жан Фуке, школа Фонтенбло, Жан Гужон). Розвиток архітектури. Замки Луари XVI ст. Шамбор. Франсуа Рабе. Мішель де Монтень. Відродження в Німеччині. Ідеологія Реформації. Мартін Лютер. Література Відродження (Себастьян Брант, Ганс Сакс). Мистецтво Німеччини (Альбрехт Дюкер. Лукас Кранах Старший, Ганс Гольбейн Молодший). Англійська література Відродження. Томас Мор. Вільям Шекспір. «Трагічне Відродження».

Культура країн Західної Європи XVII ст.

Культура бароко – епоха розкошів та збентеження. Основні чинники розвитку європейської культури XVII ст. «Наукова революція». Синтез мистецтв. Втілення релігійних ідей возз'єднання з Богом через емоційну виразність і масштабність мистецьких творів.

Література XVI ст. Відчуття стрімкого часу. Лопе де Вега. Педро Кальдерон. Ганс Гріммельгаузен. Джон Мільтон. Початок класицизму в другій половині XVII ст. Тер Корнель, Жан Расін, Мольєр, Ларошфуко.

Стилі бароко і класицизму в образотворчому мистецтві архітектури. Монументальний живопис. Палацові ансамблі. (Ескоріал, Версаль, Лувр). Іспанська художня школа XVII ст. (Ель Греко, Хусепе Рібера. Дієчо Веласкес. Мурільйо). Причини занепаду мистецтва в Іспанії кінця XVII ст.

Мистецтво Фландрії та Голландії. Основні чинники розквіту (Рубенс. Ван Дейк, Якоб Йорданс). Тематика голландського живопису (Франс Вальс, Рембрандт, Делфтська школа).

Барокко класицизм у Франції. Поширення раціоналізму. Звернення до канонів античності та Ренесансу. Живопис (Жорж де Латур, Нікола Пуссен.). Формування в класицизмі жорсткої системи правил і наслідування канонічних зразків.

Культура європейського Просвітництва XVIII ст.

Передумови і витоки європейського Просвітництва. Основні риси епохи Просвітництва. Католицьке Просвітництво. Політичні й філософські течії. Основні напрями мистецтва XVIII ст.: стиль рококо, сентименталізм, класицизм.

Звернення європейського мистецтва до ідеалів античності в середині XVIII ст. Пошук ідеалу перебудови суспільства. Неокласицизм. Поява художньої критики. Дені Дідро, Жан Жак Руссо.

Перегляд історичної художньої системи. Гуманістична спрямованість європейської літератури. Сентименталізм. Пошук витонченості благородства. Культура епохи Просвітництва Схід. «Вік розуму» і сучасність. Риси повсякденного життя.

Культура країн Західної Європи першої половини XIX ст.

Характер європейської культури XIX ст.. Основні напрями та чинники розвитку. Вплив суспільно-політичних процесів та розвитку капіталізму в економіці. Основні здобутки європейської науки XIX ст.. Розвиток освіти. Зростання ролі культурних зв'язків та взаємовпливів. Революційно-демократичні тенденції та рухи.

Основні культурні течії та стилі: класицизм. Романтизм, реалізм. Оформлення консервативного парадно-офіційного стилю (академізм). Розвиток архітектури. Стель ампір. Домінування класичних традицій. Неоготика. Найзначніші споруди першої половини XIX ст.

Образотворче мистецтво. Скульптура. Класицизм Торвальдсен, Канова, Готфрід фон Шадов).

Класичний стиль у живописі (Жак Лу Давід, Домнік Енгр, Джон Констебл). Розвиток романтичної тенденції (Франсіско Гойя, Жеріко, Делакруа, Каспар Фрідріх, Уільям Тернер).

Романтична література, як одне з найяскравіших виражень культурного життя Європи. Німецька література (Новалліс, Гофман, Генріх Гейне). Англійська романтична поезія (Уільям Блейк, Вальтер Скотт, Джордж Байрон, Шеллі). Суперечності класицизму романтизму у французькій літературі (Шатобріан. Бенджамін Констант, Альфред де Мюссе, Віктор Гюго, Беранже та ін.). Поява реалістичного напрямку в літературі. Аналітичне зображення сучасного життя (Бальзак, Стендаль, Діккенс, Флобер). Затухання романтичної традиції. Риси повсякденного життя.

Європейська культура другої половини XIX ст.

Вплив соціальних перетворень і промислової революції. Образи нового часу в мистецтві літературі. Руйнування старих художніх принципів. Вплив художньої творчості на матеріальне середовище людини побут. Впровадження технічних досягнень в сферу культури.

Архітектура. Технологічний переворот, нові матеріали і методи будівництва. Еклектизм. Реконструкція європейських столиць.

Літературний процес в країнах Європи. Критичний реалізм. Філософія позитивізму виникнення натуралізму. Творчість найвидатніших натуралістів (Еміль Золя, Гі де Мопассан, Альфонс Доле, Едмон Гонкур).

Поява символізму як продовження романтичної традиції. Естетична доктрина символістів. Поезія символізму (Шарль Бодлер,

Стефан Малларме. Оскар Уайльд). Принципи символізму в драматургії (Метерлінк, Стрінберг).

Образотворче мистецтво. Реалістичний живопис Франції у 60-70-х рр. XIX ст. Творчість К. Коро, Г. Курбе, О. Дом'є, представників бартизонської школи.

Творчі принципи імпресіонізму. Е. Мане. Основні напрямки творчої діяльності (Едгар Дега, Огюст Бенуар, Клод Моне). Неоімпресіонізм. Постімпресіонізм. Творчість В. Ван Гога. Символізм у європейському живописі 70-90-х рр. XIX ст. Принципи творчості, новаторські прийоми. Творчість О. Берделі, П. Пююві де Шванна, О. Редона, Г. Моро та ін. Школа прерафаелітів в Англії. Дж. Уістлер. Риси повсякденного життя.

Європейська культура кінця XIX – початку XX ст.

Основні чинники розвитку культури. Стиль модерн. Принципова новизна архітектури. Конструктивізм. Функціоналізм. Міжнародний стиль.

Домінування символізму європейській літературі. Неоромантика (Кнут Гамсун, Роберт Стівенсон). Реалітична література (Гергард Гауптман, Джон Голсуорсі. Бернард Шоу, Анатоль Франс).

Нові принципи скульптурної творчості. О. Роден, А. Майоль, А. Бурдель.

Живопис переломної епохи. Модерністські течії в мистецтві. Фонізм. М. Вламінк, А. Матісс. Перехідні риси в мистецтві кінця XIX – початку XX ст.

Культура країни Північної Америки XVIII – початку XX ст.

Культура раннього колоніального періоду. Пуританізм. Канонічне наслідування художнього досвіду метрополії. Місце фольклору місцевих народів. Культурний розвиток пізнього колоніального періоду. Формування американської нації. Просвітництво. Бенджамін Франклін. Відмінності у тенденціях

культурного розвитку північних південних колоній. і формування афро американської складової північноамериканської культури.

Здобуття державної незалежності. Декларація незалежності. Конституція 1787 р. Розвиток світської літератури (Ф. Френо. Дж. Трамбулл).

Культура пришвидшеного розвитку капіталізму. Ідея національної винятковості. позбавлення комплексу неповноцінності, провінціалізму. Література романтизму (Ф. Купер, В. Ірвінг. Е. По).

Поширення аболіціоністських настроїв (Г. Бігерстоу, Ф. Дуглас). Зростання інтересу до фольклору і міфології корінного населення. Культура епохи Громадянської війни і Реконструкції. «Американська мрія» – головний міф американської нації. «Олджеризм».

Прогресивна американська література. У. Уттмен Г. Джеймс, М. Твен.

Культура Канади. Формування та розвиток культур Франкоканадців і англоканадців. Національна характерність. Особливості духовної культури. Риси повсякденного життя.

Культура народів Латинської Америки XVII – XIX ст.

Наслідки зіткнення культур. Роль католицької церкви. Стильова єдність зодчества на всій території Латинської Америки. Барокко. Елементи місцевої архітектури і образотворчого мистецтва. культури корінного населення з європейською. Симбіоз різних культур в рамках нової культурної цілісності. Складання расово-етнічних складових майбутніх націй і культур. Роль католицької церкви.

Стильова єдність зодчества на всій території Латинської Америки. Барокко. Елементи місцевої культури і образотворчого мистецтва.

Національно-визвольна боротьба та формування національних культур Латиноамериканського регіону. Формування нових націй.

Розвиток архітектури. Відмова від колоніального стилю. Класицизм. Наслідування європейських зразків. Еклектика.

Тенденції у латиноамериканському мистецтві. Костумбрізм (Ф. Ф'єрро. Р. Торрес Мендес. К. Морель). Портретний жанр (Хуан Ловер. В. Ескобар. І. Естрада). Вплив французького мистецтва. Академізм. Імпресіонізм.

Розвиток театру. Патріотичний пафос драматичних творів. Х. Б. Альберті. Роль літератури у формуванні національної самосвідомості.

Динаміка розвитку світової культури ХХ – початку ХХІ ст.

Характер сучасної культури. Маскульт і висока культура Заходу. Досягнення європейської культури у ХХ ст. і вияви антикультурності. Тоталітаризм і культура. Основні тенденції та особливості розвитку літератури.

Модернізм і традиціоналізм. Експресіонізм, кубізм, абстракціонізм (П. Пікассо, Сальвадор Далі, Ф. Кафка, А. Бретон, П. Еаюар, Ж. Кокто). Школа «потуку свідомості» (Д. Джойс, М. Пруст. А. Жід). Гуманістичні і демократичні тенденції європейської літератури. Мистецтво ХХ ст. Модерністські напрямки (експресіонізм, абстракціонізм, сюрреалізм, хеппенінг, перфоменс та ін.). Реалістична традиція в образотворчому мистецтві.

Основні тенденції культурного розвитку після революції 1917 р. Пролетарська культура. Естетика реалізму авангардистське мистецтво. Складання тоталітарного режиму розвиток культури. Особливості розвитку художньої культури у 1900 – 1934 рр. Культурне піднесення початку ХХ ст. Творчі пошуки і досягнення.

Художнє життя СРСР у 30-70-х роках. Принципи ідеологічного диктату в культурному житті. Соціалістичний реалізм. Культурне піднесення 60-х рр. і причини його згасання. Роль «перебудови» середини 80-х рр., у культурному житті. Основні тенденції сучасного культурного розвитку Росії.

Національні культури країн Сходу та Латинської Америки в ХХ – на початку ХХІ ст. Культурно-історична свідомість сучасного

Сходу. Процес соціально-економічної та культурної модернізації. Культурне життя ісламських країн. Традиції і новації. Специфіка розвитку японської цивілізації у ХХ ст. Поєднання модернізації і традицій. Особливості розвитку китайської цивілізації. Поєднання модернізації і традицій. Культурне життя Латинської Америки. Фестивальна культура. Риси повсякденного життя.

Розвиток культури у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Тенденції розвитку культури у повоєнні десятиліття. Культурний бунт 60-х років ХХ ст. Молодіжна культура. Хіпі. Розвиток масової культури: кіноіндустрія, телебачення, музика. Інтернет, соцмережі та віртуальна реальність у площині культурних трансформацій. Інтеграційні процеси, діалог культур та проблема збереження національної ідентичності. Технічний прогрес та зміни повсякденного життя.

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ

№	Тематика та зміст лекцій	год.
1.	Тема 1. Вступ до курсу «Історія зарубіжної культури». 1. Предмет і завдання курсу. Поняття «культура» 2. Еволюція поглядів на культуру в науковій думці . 3. Форми і функції культури. 4. Підходи до вивчення культури. Культура і цивілізація.	4
2.	Тема 2. Регіональна типологія світової культури. Європейський та Американський регіони. 1. Особливості регіонального підходу до історії світової культури. 2. Культурні регіони західного світу. а) Європейський регіон; б) Північно-американський регіон; в) Латиноамериканський регіон.	2
3.	Тема 3. Регіональна типологія світової культури. Азійський та Африканський регіони. 1. Культурні регіони Азії. а) Далекосхідний регіон; б) Індійський регіон; в) Арабо-мусульманський регіон. 2. Культурно-цивілізаційна специфіка Африки. 3. Культурні процеси в умовах глобалізації.	2
4.	Тема 4. Візантійська культура. 1. Економічна, політична та релігійна основи візантійської культури. 2. Античні традиції і християнство у культурі Візантії. 3. Спіритуалізм і космополітизм візантійської естетики та мистецтва Візантії. 4. Криза пізньовізантійської культури.	2
5.	Тема 5. Середньовічна європейська культура. 1. Історичні передумови формування європейської середньовічної культури. 2. Християнська культура і релігійна філософія. 3. Розвиток освіти. Середньовічні університети. 4. Література середньовіччя. Епос і лицарська література. 5. Мистецтво і архітектура. Романський і готичний стилі.	2
6	Тема 6. Культура італійського Відродження. 1. Передумови становлення культури Відродження. Періодизація. 2. Ідейні засади культури Ренесансу. Гуманізм. 3. Мистецтво Проторенесансу і Раннього Ренесансу. 4. Високе Відродження.	2

	5. Пізній Ренесанс. Криза ренесансної культури.	
7	Тема 7. Культура доби Просвітництва. 1. Витоки та основні засади Просвітництва. 2. Філософсько-етичне підґрунтя Просвітництва. Наукова і світоглядна революція. 3. Діяльність французьких енциклопедистів. Ідея виховання і освіти як факторів становлення людини. 4. Тенденції розвитку літератури і мистецтва. 5. Французька революція кінця XVIII ст. та її значення для світового культурного процесу.	2
8	Тема 8. Західноєвропейська культура XIX століття. 1. Основні суспільні, економічні наукові і світоглядні підвалини культури XIX ст. 2. Основні ідейні та духовні рухи XIX ст. Філософсько-естетичні засади європейської культури. 3. Розвиток літератури – від романтизму до авангарду. Криза релігійної моделі світу і моралі. 4. Піднесення національних культур. Романтизм. Протиставлення духовних прагнень людини прагматизму життя. 5. Наростання ірраціональних тенденцій в філософії і мистецтві. Модернізм як культурне явище.	4
9	Тема 9. Європейська культура кінця XIX – початку XX ст. 1. Соціокультурна ситуація початку XX ст. Розвиток мистецького авангарду. 2. Вплив на культуру економічних, політичних та військових подій першої половини XX ст. 3. Криза європоцентризму і початок формування світової цивілізації. 4. Масова і елітарна культура в першій половини XX ст.	2
10	Тема 10. Динаміка розвитку світової культури XX – початку XXI ст. 1. Загальна характеристика напрямків розвитку культури. 2. Основні тенденції й напрямки в розвитку літератури. 3. Образотворче мистецтво, музика, театр, кіно, архітектура. 4. Тенденція глобалізації у соціокультурних процесах початку XXI ст. 5. Ціннісні пріоритети сучасного полікультурного суспільства.	4
	Разом	26

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ПІДГОТОВКИ

ТЕМА 1 КУЛЬТУРА КРАЇН СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ (2 год.)

Мета семінарського заняття: дослідити специфіку розвитку культури в країнах Стародавнього Сходу.

План семінарського заняття

1. Давньосхідні цивілізації як культурний феномен.
2. Особливості культурної еволюції Стародавнього Сходу.
3. Досягнення культури Месопотамії та Стародавнього Єгипту.
4. Своєрідність культурного розвитку Індії та Китаю.
5. Еволюція релігійно-філософських систем в країнах Стародавнього Сходу (буддизм, даосизм, конфуціанство, зороастризм). Архітектура в країнах Стародавнього Сходу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бонгард-Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация: История. Религия. Философия. Эпос. Литература. Наука. Встреча культур. Москва, 2000.
2. Дьяконов И. М. Люди города Ура. Москва, 1990.
3. Замаровский В. И. Их величества пирамиды. Москва, 1986.
4. Замаровський В. Спочатку був Шумер. Київ, 1983.
5. Історія світової культури: навч. посібник / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. Київ, 2010.
6. Искусство Древнего Востока: учебное пособие для вузов / под ред. В. И. Кузищина. Москва, 2007.
7. Искусство Древнего Востока : учеб. пособие для вузов / под. ред. Б. С. Ляпустина. Москва, 2009.
8. Искусство древнего мира / [Элеонора Барзотти ; пер. с итал. Н. В. Сумец, Н. Ю. Коневоy]. Харків, 2009.
9. История и культура Древнего Востока: энциклопед. словарь / К. Д. Никольская и др. Москва, 2008.
10. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Львів, 2005.

11. Липинская Я., Марциняк М. Мифология Древнего Египта. Москва, 1976.
13. Ольденбург С. Ф. Культура Индии Москва, 2009.
14. Перепелкин Ю. Я. История Древнего Египта. Санкт-Петербург, 2000.
15. Світова художня культура: Від первісного суспільства до початку середньовіччя: навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / О. П. Щолокова, С. В. Шип, О. Л. Шевнюк, О. М. Семашко. Київ: Вища школа, 2004.
16. Флиттнер Н. Д. Культура и искусство Двуречья и соседних стран. Москва, 1958.
17. Шейко В. Н. Гаврюшенко А. А., Кравченко А. В. История художественной культуры: Первобытность. Древний мир: учебник для студентов вузов искусства и культуры. Харків, 1998.
18. Шейко В. М., Гаврюшенко О. А., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник. Київ, 2006.
19. Яковец Ю. В. История цивилизаций: учеб. пособие для студентов вузов гуманитар. профиля. Москва, 1997.
20. Янович В. Спадщина тисячоліть. Київ, 2008.

Методичні рекомендації

Починаючи розгляд теми, аналізуються загальні закономірності виникнення давньосхідних цивілізацій. Оскільки дана тема перша в ряду присвячених не теорії культури, а її історії, слід звернути увагу на ряд важливий для предмету вивчення аспектів. Насамперед, можливим є виділення окремих загальних особливостей розвитку давньосхідних культур, але, зазвичай, не варто перебільшувати їх єдність: різні країни Стародавнього Сходу мали свої шляхи розвитку і власні суспільні та культурні досягнення, тобто мали суттєві відмінності. Тому, з одного боку, слід враховувати загальні характеристики цих культур: тісний зв'язок з міфологічним етапом розвитку і при цьому певна раціоналізація міфу; тенденція до створення в мистецтві загально-прийнятого зразка (близького до канону); помітна релігійна спрямованість мистецтва.

З іншого боку, викладачеві важливо підкреслити, а студенту необхідно засвоїти значні відступи від загальних тенденцій у найзначніших культурах Сходу: наприклад, швидкий розвиток

раціоналізму в індійській культурі; неоднозначність застосування канону в єгипетському образотворчому мистецтві; перетворення релігії в етичну систему в китайській офіційній культурі.

Історично країни Стародавнього Сходу пройшли величезний шлях у своєму культурному розвитку: від культур ранніх держав, де була велика перетворювальна роль нових суспільних інститутів, які брали на себе функції визначення меж свободи і естетичних канонів до появи уявлень про свободу вибору людини, про особисту його відповідальність за діяння. Як наслідок - з'явилися перші релігійно-філософські системи, які прагнуть дати відповіді на найболючіші питання людського існування: зороастризм, буддизм, ранній іудаїзм і даосизм. Це в свою чергу спонукало потужне піднесення культурного життя.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть особливості культури давніх цивілізацій.
2. Які досягнення у галузі писемності зробили мешканці Давньої Месопотамії?
3. Визначте особливості архітектури Стародавнього Єгипту.
4. Охарактеризуйте основні жанри давньоєгипетської літератури.
5. Як суспільні відносини Стародавньої Індії вплинули на розвиток культури?
6. Назвіть найбільш відомі архітектурні пам'ятки Стародавньої Індії.
7. Визначте особливості мистецтва Давнього Китаю.

ТЕМА 2 АНТИЧНА КУЛЬТУРА (4 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення античної культури.

План семінарського заняття

1. Передумови культурного розвитку античного світу.
2. Розвиток науки: географія, філософія, історія, природничі науки.
3. Архітектура в Стародавній Греції та Стародавньому Римі.
4. Особливості та здобутки культури доби Еллінізму.
5. Література і поезія. Античний театр.
6. Розвиток образотворчого мистецтва.
7. Риси повсякденного життя людей античного світу.
8. Значення античної культури та її вплив на подальший культурний розвиток.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 1. Стародавня Греція. Чернівці, 2007.
2. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 2. Стародавній Рим. Чернівці, 2008.
3. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 3. Практикум. Чернівці, 2008.
4. Боннар А. Греческая цивилизация. в 3 т. Москва, 1992.
5. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. Москва, 1988.
6. Вулих Н. В. Римский классицизм: Творчество Вергилия, лирика Горация. Санкт-Петербург, 2000.
7. Гайденок П. История греческой философии в ее связи с наукой. Санкт-Петербург, 2000.
8. Головня В. В. История античного театра. Москва, 1972.
9. Гиленсон Б. А. Литература и культура Древнего мира: учеб. пособие для вузов. Москва, 2008.
10. Гиро П. Быт и нравы древних греков. Смоленск, 2000.
11. Древний Рим: История. Быт. Культура / сост. Л. С. Ильинская. Москва, 1997.

12. Зайцев А. И. Греческая религия и мифология: курс лекций: учеб. пособ. для студ. вузов / под. ред. Л. Я. Жмудя. Москва, 2005.
13. Искусство древнего мира / [Элеонора Барзотти ; пер. с итал. Н. В. Сумец, Н. Ю. Конево́й]. Харків, 2009.
14. История Древнего мира. Древний Рим / авт. А. Н. Бадак и др. Москва, 2008.
15. История искусства. Античность. Санкт-Петербург, 2002.
16. История и культура Древней Греции: энциклопедический словарь / И. Е. Суриков, В. С. Ленская, Е. И. Соломатина и др. Москва, 2009.
17. Кессиди Ф. К истокам греческой мысли. Санкт-Петербург, 2001.
18. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. Москва, 1990.
19. Левек П. Эллинистический мир. Москва, 1989.
20. Любимов И. Искусство Древнего мира. Москва, 1985.
21. Немеровский А. И. Мифы Древней Эллады. Москва, 1982.
22. Покровский И. А. История римского права. Санкт-Петербург, 1999.
23. Полевой В. М. Искусство Греции. Москва, 1970.
24. Соколов Г. И. Искусство Древнего Рима. Москва, 1971.
25. Перзашкевич О. В., Федосик В. А. Древний мир: культура, искусство, история: ил. энцикл. Москва, 2008.
26. Підлісна Г. Н. Антична література для всіх і кожного. Київ, 2004.
27. Світова художня культура: Від первісного суспільства до початку середньовіччя: навч. посібник / О. П. Щолокова, С. В. Шип, О. Л. Шевнюк, О. М. Семашко. Київ, 2004.
28. Уколова В. И. Поздний Рим: Пять портретов. Москва, 1992.
29. Тронский И. М. История античной литературы. Москва, 1988.

Методичні рекомендації

Важливим завданням у вивченні теми є виявлення відмінних рис культури античності від давньосхідної культури (обумовлені в першу чергу специфікою античного поліса). Також необхідно визначити умови формування та витoki феномену античної культури. Студенту при зверненні до даної теми корисно буде враховувати, що є два крайніх підходу до античної культури: перший

воліє розглядати її як предтечу сучасної культури, другий – як особливий етап розвитку, багато в чому протистоїть сучасності. Для історії культури корисні обидва ці підходи, оскільки в разі кожного конкретного елемента античної культури ступінь його своєрідності і впливу на подальшу культурну еволюцію різна.

При виявленні умов і причин формування античної культури слід звернути увагу на змагальність як загальну властивість грецької культури. Слід показати наочні вияви в грецькій культурі феномену агонізму – Олімпійські ігри та інші спортивні ті культурні змагання, театр тощо.

Характеризуючи мистецтво обов'язково згадується античний ордер, як основа архітектури та його еволюція. Для прикладу описуються найбільші архітектурні ансамблі Стародавньої Греції та Риму.

Еліністична культура подається як синтез культур Греції і Сходу при провідній ролі грецької культури. Наводяться приклади такого синтезу.

Культура Стародавнього Риму розглядається через призму протиріччя у ній традицій і новацій. Особливо підкреслюється місце поезії в римській культурі та розвиток ораторського мистецтва.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть особливості античної культури.
2. Як розвивалася освіта у класичну добу Давньої Греції?
3. Охарактеризуйте наукові та філософські погляди Сократа, Платона та Аристотеля.
4. Які жанри давньогрецької літератури збереглися до наших днів, а які – були характерні тільки Давній Греції?
5. Назвіть видатні архітектурні пам'ятки Давньої Греції у класичну добу.
6. Які особливості характерні культурі Давнього Риму?
7. Проаналізуйте вплив давньогрецької культури на цивілізації, які існували в Україні в античну добу.
8. Визначте історичне значення античної культури для української та європейської культур.

ТЕМА 3
КУЛЬТУРА ПІВНІЧНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ВІДРОДЖЕННЯ
(2 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення культури північного європейського Відродження.

План семінарського заняття

1. Особливості культури Північного Відродження.
2. Мистецтво Нідерландів XIV – XVI ст. Відродження у Німеччині.
3. Ренесансна культура у Франції.
4. Особливості Відродження у Англії.
5. Риси повсякденного життя на порозі Нового часу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средних веков и Ренессанса. Москва, 1990.
2. Бенеш Н. Искусство северного Возрождения. Москва, 1973.
3. Бицилли П. М. Место Ренессанса в истории культуры. Москва, Берлин, 2017.
4. Блок М. Феодальне суспільство / пер. з фр. Київ, 2002.
5. Васильева Н. Шедевры мировой живописи. Нидерландская живопись XVI века. Москва, 2008.
6. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Львів, 1999.
7. Жукоцкий В. Д. Реформация как универсалия культуры: переключка эпох и поколений Москва, 2008.
8. История искусства: Ренессанс. Москва, 2003.
9. Історія світової культури. Культурні регіони: навчальний посібник / керівник авторського колективу Л. Т. Левчук. Київ, 2000.
10. Калмыкова В. История мировой живописи. Том 3: Нидерландская живопись XV века. Москва, 2009.
11. Камчатова А. В. Ян ван Эйк и нидерландские художники золотого века // Преподавание истории в школе. 2001. № 1.
12. Культура эпохи Возрождения и Реформации / под ред. В. Рубенберга. Ленинград, 1981.

13. Культура епохи Відродження і Реформації. Москва, 1981.
14. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / За ред. А. Яртися, В. Мельника. Львів, 2005.
15. Лосев А. Ф. Естетика Відродження. Москва, 1982. 623 с.
16. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: Європейський контекст: навч. посібник. Київ, 1995.
17. Львов С. Альбрехт Дюрер. Москва, 1977.
18. Львов С. Питер Брейгель Старший. Москва, 1971.
19. Никулин Н. Золотий век нідерландської живописи. Москва, 1982.
20. Ревуненкова Н. Ф. Ренесансне свободомыслие и идеология Реформації. Москва, 1988.
21. Хейзинга Й. Homo Ludens. Опыт определения игрового элемента культуры. Москва, 1992.
22. Хейзинга Й. Осень Середньовіччя. Москва, 2011.
23. Епоха Реформації: Європа / под ред. Бадак А. Н. и др. Москва, 2002.
24. Эразм Роттердамский и его время / под ред. Л. С. Чиколіни. Москва, 1989.
25. Эразм Роттердамский. Похвала глупости. Москва, 1960.

Методичні рекомендації

Відродження і Реформація стали свого роду соціокультурними передумовами новоевропейської цивілізації. Розглядаючи дану тему, слід пояснити, якою специфікою володіло Північне Відродження, чим воно відрізнялося від італійського Ренесансу. Слід також виділити особливості культури Ренесансу в кожній з включених до плану заняття країн Європи. При цьому дається характеристика особливостям ренесансного гуманізму як ціннісної основи культури країн Північної і Центральної Європи.

Література Ренесансу відрізняється особливою спрямованістю на людину, акцентованим описом людських переживань у ставленні до оточуючого світу, до Бога і природи.. Виділяються її основні риси і жанри. Характеризується творчість Еразма Роттердамського, Шекспіра, Рабле, Сервантеса та ін. Варто визначити причини Реформації та її співвідношення з Північним Ренесансом. Доцільно з'ясувати відмінності поглядів М. Лютера і Е. Роттердамського у поглядах на культуру і суспільство.

При підготовці даної теми важливо мати на увазі, що перехід до нового типу культури не був спланованим процесом в країнах Західної Європи, і в певному сенсі випадковим збігом і наслідком низки культурних перетворень. Так було у випадку з культурою Відродження, що спиралася на античну традицію, але тим посилила розрив із Середньовіччям; подібна ситуація склалася і з Реформацією, яка апелювала до відродження основ християнства, але в підсумку запустила процес секуляризації і сприяла народженню раціональної культури. Тут зіграли свою роль загальні тенденції суспільного розвитку того часу, Великі географічні відкриття і подальший процес формування нового світобачення: вони посилили тенденції до ослаблення традиційного суспільства, особливо в інтелектуальному середовищі.

Під час обговорення питань варто дати характеристику культури Відродження в основних країнах Європи. Важливо пояснити ставлення гуманістів до релігії та церкви. На окремий розгляд заслуговує розвиток науки, літератури й мистецтва. Доцільно визначити, як змінилося повсякденне життя пересічних європейців.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають світоглядні основи західноєвропейської культури Відродження?
2. Що таке гуманізм?
3. Яке місце займає епоха Відродження у світовій культурі?
4. Порівняйте ідеал людини в культурі античності, середньовіччя та Відродження?
5. У чому своєрідність світосприйняття Відродження?
6. У чому полягає сутність ренесансного гуманізму? Чим він відрізняється від гуманізму античності?
7. Назвіть головні причини кризи та занепаду ренесансної культури?
8. Які протиріччя Ренесансу характеризують його культуру як перехідну від середньовіччя до нового часу?

ТЕМА 4
КУЛЬТУРА КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПІВНІЧНОЇ
АМЕРИКИ У XVII – XVIII ст.
(2 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення культури країн Західної Європи та Північної Америки у XVII – XVIII ст.

План семінарського заняття

1. Головні чинники розвитку європейської культури у XVII – XVIII ст. Культурне значення Просвітництва.
2. Європейська література. Класицизм.
3. Розвиток архітектури. Бароко, класицизм, рококо.
4. Образотворче мистецтво. Живопис, скульптура, музика.
5. Риси повсякденного життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вольтер. Бог и люди: статьи, памфлеты, письма. Т. 1- 2. Москва, 1961.
2. Всеобщая история искусств. Т. 4. Искусство XVII – XVIII веков / под ред. Ю. Д. Колпинского и Е. И. Ротенберга Москва, 1963.
3. Всеобщая история архитектуры. Т 7. Западная Европа и Латинская Америка XVII – первая половина XIX вв. Москва, 1969.
4. Історія зарубіжної літератури та культури. Київ, 2015.
5. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры: учеб. пособие для студентов вузов. Москва, 1998.
6. Дидро Д. Избранные произведения. Москва, 1951.
7. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств. Вып. 3. Страны Западной Европы XIX в., Россия XIX в. Москва, 1993.
8. Історія світової культури: навч. посібник / керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. Київ, 2000.
9. История Европы: в 8 т. Т. 4. Москва, 1994.
10. Луков В. А. История культуры Европы XVIII – XIX веков: учебное пособие. Москва, 2011.

11. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Львів, 2005.
12. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст: навч. посібник. Київ, 1995.
13. Момджян Х. Н. Французское просвещение XVIII века: Очерки. Москва, 1983.
14. Обломиевский Д. Д. Французский классицизм. Москва, 1968.
15. Пахсарьян Н. Т. История зарубежной литературы XVII – XVIII веков: учебно методическое пособие. Москва, 1996.
16. Руссо Ж.-Ж. Избранные сочинения. Т. 1-3. Москва, 1961.
17. Хейзинга Й. Игровое содержание барокко. Homo ludens. Москва, 1992.
18. Западноевропейская художественная культура XVIII века. Москва, 1980.
19. Шейко В. М., Гаврюшенко О. А., Кравченко О. В. Історія світової культури: навч. посібник / наук. ред. В. М. Шейко. Київ, 2006.
20. Шоню П. Цивілізація класическої Європи. М. Катеринбург, 2005.
21. Шоню П. Цивілізація Просвещения. Москва, 2010.
22. Элиас Н. Придворное общество: Исследования по социологии короля и придворной аристократии: Социология и история. Москва, 2002.

Методичні рекомендації

Приступаючи до розгляду даної теми, слід розкрити сутність поняття «новий час» і визначити його специфіку. Слід зупинитися на розвитку капіталістичних відносин в Західній Європі, показати зміст раціоналізму людини Нового часу, охарактеризувати розвиток науки і її місце в культурі та вплив на світогляд людини. В цьому контексті аналізується походження і розвиток ідеї прогресу та зміни уявлення про людину та її місце в суспільстві, на філософські парадигми часу і на світогляд людей.

Дайте визначення «епохи Просвітництва», виділіть передумови культурного розвитку цієї доби і її основні риси. Покажіть, як у розглянутий період змінюються ціннісні орієнтації. Розгляньте соціально-політичні вчення епохи Просвітництва. Розкрийте суть

договірної концепції походження держави, теорії «природних і невід'ємних прав людини», теорії поділу влади.

Ідеї просвітителів мали великий вплив на літературу епохи. Розкажіть про творчість Дефо, Свіфта, Мільтона, Вольтера, Гете. Які літературні жанри були найбільш популярні в XVIII ст.? Зверніть увагу, що театр в епоху Просвітництва стає одним з найпотужніших засобів ідеології і пропаганди ідей просвітителів. Найбільшими драматургами епохи були Бомарше, Гете, Шиллер, на творчості яких слід зупинитися.

Характеризуючи розвиток різних видів мистецтва слід підкреслити значення основних культурних стилів доби. Зокрема береться до уваги нормативність поетики класицизму, принципи правдоподібності і трьох єдностей, а також орієнтація на раціональну античність. Аналізуючи бароко, беруться до уваги особливості його архітектури і відмінності від класицизму як протилежної моделі простору. Підкреслюється динамічність як характерна риса цієї культури і прагнення до взаємодії різних видів мистецтва, ансамблевистість мистецтва.

Розглядаючи риси повсякденного життя, варто вказати, що змінилось у побуті, їжі, одязі пересічних європейців, як вплинула поява нових продуктів на їхній раціон, які зміни приніс з собою технічний прогрес, чим життя європейців відрізнялось від життя мешканців Азії і Африки.

Завершуючи роботу над темою, потрібно вказати, який вплив справила культура Просвітництва на сучасну європейську культуру.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке «Новий час»? Які хронологічні рамки даного періоду?
2. Який вплив надали Великі географічні відкриття на розвиток економіки європейських країн?
3. Який вплив мали Великі географічні відкриття на світогляд європейського людини?
4. Що таке промисловий переворот? Які технічні винаходи підготували його?
5. Перерахуйте характерні особливості культури епохи Просвітництва.
6. Розкрийте значення термінів «раціоналізм», «деїзм», «космополітизм».

7. У чому полягала популяризація досягнень науки в епоху Просвітництва?
8. Як в епоху Просвітництва змінилися уявлення про роль держави?
9. Як філософи-просвітителі обґрунтовували можливість буржуазних революцій?
10. Чому в XVIII в. зростає роль літератури в культурному процесі?
11. Які літературні жанри набули найбільшого розвитку в епоху Просвітництва? Як змінилася тематика творів?
12. Який вплив культури Просвітництва на сучасну європейську культуру?

ТЕМА 5 КУЛЬТУРА ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ ХІХ ст. (2 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення культури країн Європи та Америки у ХІХ ст.

План семінарського заняття

1. Особливості культурних процесів першої пол. ХІХ ст.
2. Розвиток літератури (класицизм, романтизм, реалізм).
3. Характерні риси архітектури і скульптури. Стиль модерн.
4. Головні напрямки і стилі живопису. Імпресіонізм, постімпресіонізм, символізм.
5. Технічний прогрес та зміни повсякденного життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев Л. Импрессионизм. Москва, 1980.
2. Баргенов И. А., Бражникова В. Н. Очерки истории архитектурных стилей. Москва, 1983.
3. Гаджиев К. С. Американская нация: национальное самосознание и культура. Москва, 1990 .
4. Всеобщая история архитектуры. Т. 10: Архитектура ХІХ – начала ХХ вв. / под ред. С. О. Хан-Магомедова. Москва, 1972.
5. Всеобщая история искусств. Т. 5. Искусство ХІХ века / Под ред. Ю. Д. Колпинского и Н. В. Яворской. Москва, 1964.
6. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры: учеб. пособие для студентов вузов. Москва, 1998.
7. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації. Львів, 1999.
8. Дмитриева Н. Винсент Ван Гог. Человек и художник. Москва, 1984.
9. Затонский Д. Европейский романтизм. Київ, 1984.
10. Зарубежная эстетика и теория литературы ХІХ – ХХ вв. Москва, 1987.
11. Европейский романтизм. Москва, 1973.
12. Історія світової культури: навч. посіб. / керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. Київ, 2010.
13. Історія світової культури. Культурні регіони: Навчальний посібник / під ред. Л. Левчук. Київ, 2000.

14. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство. Москва, 1993.
15. Кертман Л. Е. История культуры стран Европы и Америки. Москва, 1987.
16. Косарева Л. М. Социокультурный генезис науки Нового времени. Москва, 1989.
17. Куликова И. С. Философия и искусство модернизма. Москва, 1980.
18. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. А. Яртіся та проф. В. Мельника. Львів, 2005.
19. Наливайко Д. Искусство: направления, течения, стили. Кн. 1. Київ, 1981; Кн. 2. Київ, 1985.
20. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму. Київ, 1997.
21. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. Москва, 2006.
22. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Москва, 2002.
23. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва, 2003.
24. Хейзинга Й. Homo Ludens. Опыт определения игрового элемента культуры. Москва, 1992.
25. Хобсбаум Э. Век капитала. 1848 – 1875 гг. Ростов-на-Дону, 1999.
26. Хобсбаум Э. Нации и национализм после 1780 года. Москва, 1998.
27. Шпенглер О. Закат Европы. Москва, 1993.

Методичні рекомендації

Дана тема присвячена формуванню основних рис західної цивілізації, які визначають її розвиток і в даний час. При вивченні західної культури ХІХ ст. слід приділити увагу її зосередженості на прогресі, вірі в науку, спробам раціонально пізнати світ і організувати його згідно з отриманими знань (перші приклади принципової перебудови міст). Слід згадати, які історичні події зробили найбільший вплив на європейську і світову культуру ХІХ ст. До того ж варто виділити основні особливості культури даного періоду, розкрити такі з них, як раціоналізм, сцієнтизм, європоцентризм. Серед завдань щодо загальної характеристики умов розвитку культури є виявлення того, як індустріалізація і монополізація вплинули на розвиток культури. Це також період

розвитку технічних засобів культурного впливу і її поширення завдяки швидкому прогресу друкарства і випуску газет.

Оскільки основними ідейними і художніми напрямками в духовній культурі першої половини XIX ст. були романтизм і реалізм, то слід визначити відмінні риси цих напрямків, і назвати їх найбільш яскравих представників в літературі, музиці, живопису. Романтизм в мистецтві необхідно охарактеризувати також з точки зору пошуків національної основи мистецтва та формування ідеології національних культур. Необхідно назвати провідні національні школи романтизму.

Одним з важливих художніх явищ, яке потрібно згадати стало становлення і розвиток критичного реалізму в мистецтві. Такий аналіз слід зробити через сприйняття реалізму як художнього методу і напрямку в мистецтві.

Розвивається популярна література, одночасно починає наростати реакція на надмірний раціоналізм, прагнення до досягнення не просто комфорту життя, а й особистісної свободи, не обмеженої строгими нормами. Це не тільки протистояння романтизму і реалізму на початку століття, але перш за все поява нових художніх течій в другій половині століття. В даному випадку виділяються до розгляду імпресіонізм, постімпресіонізм як нові напрямки в мистецтві.

Акцентується увага на таких важливих явищах останньої третини століття як криза раціональності і народження модерності.. Починає також змінюватися ставлення до меж свободи окремих частин суспільства: виникають руху за права жінок, за звільнення рабів (аболіціонізм), за справедливий розподіл багатств (соціалізм).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть основні особливості культури XIX століття.
2. Які характерні ознаки індустріального суспільства?
3. Які наукові відкриття, зроблені в XIX ст., зробили найбільший вплив на загальний соціокультурний процес? У чому проявився цей вплив?
4. Як технічний прогрес змінив середовище проживання людини в XIX ст.?
5. Розкрийте сутність романтизму як ідейного і художнього напрямку.

6. Розкрийте сутність реалізму як ідейного і мистецького спрямування.
7. Розкрийте сутність понять «сцієнтизм», «позитивізм», «нігілізм», «декаданс».
8. Які нові види мистецтва і нові жанри виникають в ХІХ в.?

ТЕМА 6
КУЛЬТУРА ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ
ПОЛОВИНИ ХХ ст.
(4 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення культури Європи та Америки кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.

План семінарського заняття

1. Науково-світоглядні та суспільні передумови культурних процесів кінця ХІХ – ХХ ст.
2. Тенденції розвитку образотворчого мистецтва нової доби.
  - а) символізм і стиль модерн;
  - б) мистецький авангард початку ХХ ст. (кубізм, експресіонізм, абстракціонізм та ін.).
  - в) авангардні художні течії 10 - 30-х років (футуризм, дадаїзм, сюрреалізм та ін.).
3. Розвиток архітектури і дизайну (модерн, конструктивізм, функціоналізм, баухауз та ін.).
4. Літературне життя Європи кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.
  - а) символізм в літературі;
  - б) модернізм у літературі початку ХХ ст.
  - в) література «втраченого покоління»;
  - г) реалізм в літературі.
5. Розвиток музичного мистецтва.
6. Реалізм і модернізм у театрі і кіномистецтві.
7. Технічний прогрес та зміни у повсякденному житті.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Всеобщая история искусств. Т. 6: Искусство конца XIX – XX века: Кн. 1. Москва, 1965.
2. Всеобщая история архитектуры. Т. 11. Москва, 1973.
3. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры: учеб. пособие для студентов вузов. Москва, 1998.
4. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. Київ, 2001.
5. Германия XX век. Модернизм. Авангард. Постмодернизм / за ред. В. Ф. Колязина. Москва, 2008.

6. Гомбрих Эрнст. История искусств. Москва, 1998.
7. Гримич В. Вибрані твори в 3-х томах. Т. 1: Шевченкознавство. Історія зарубіжної літератури та культури. Київ, 2015.
8. Дециньський Л. Є., Терський С. В., Зінкевич Р. Д., Денісов Я. Я. Історія української та зарубіжної культури: підручник. Львів, 2008.
9. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств. Москва, 1985.
10. История зарубежной литературы XX века: 1917 – 1945. Москва, 1984.
11. Искусство символизма. Москва, 2005.
12. Кертман Л. Е. История культуры стран Европы и Америки (1870 – 1917). Москва, 1987.
13. Куликова И. Философия и искусство модернизма. Москва, 1982.
14. Крючкова В. Социология искусства и модернизм. Москва, 1979.
15. Левчук Л. Т. Історія світової культури: підручник. Київ, 2019.
16. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Львів, 2005.
17. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст: навч. посібник. Київ, 1995.
18. Медникова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навч. посібник. Київ, 2002.
19. Паниотова Т. С. Культурная история Запада в контексте модернизации (XIX – начало XXI в.) Москва, Берлин, 2014.
20. Полевой В. Малая история искусств. Искусство XX века. Москва, 1991.
21. Полевой В. М. Двадцатый век. Москва, 1986.
22. Сарабьянов Д. В. Стил ь модерн. Москва, 1989.
23. Энциклопедия символизма: Живопись, графика и скульптура. Москва, 1998.
24. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва, 2003.
25. Шпенглер О. Закат Европы. Москва, 1993.
26. Юнг К. Г. Архетип и символ. Москва, 1991.

Методичні рекомендації

Розпочати вивчення теми необхідно з аналізу соціально-економічних та політичних передумов становлення та загальних рис і цінностей культури на межі XIX – XX століть.

Далі варто визначити наукові, економічні та соціальні умови культурної еволюції цієї доби, зупинитися на досягненнях філософії, розкрити новаторський характер культури. При аналізі культури останньої третини XIX – початку XX століття потрібно виділити характерні явища у розвитку культурного процесу. Звернути увагу на те, що це була пора нових відкриттів та ідеологій, а також період інтенсифікації міжнародних культурних обмінів. На тлі світоглядних і соціально-психологічних трансформацій необхідно показати розвиток теоретичних та практичних засад модернізму початку XX ст. Слід показати та проаналізувати появу нової течії у мистецтві – модернізму. Визначити його художній метод, назвати напрямки та їх видатних представників.

Далі варто зупинитися на розвитку мистецтва та літератури. Простежити появу різних художніх напрямків у мистецтві, дати їм стисло характеристику, навести приклади. Особу увагу звернути на видатних європейських діячів в галузі науки, літератури, образотворчого мистецтва та музики кінця XIX - початку XX ст..

Однією з основних рис культури першої пол. XX ст. був зростаючий вплив індустріалізації культури на широкі маси населення, що виразилося в трансформації народної культури в масову. Масова культура відігравала роль ідеологічної основи як для тоталітарних режимів XX ст., так і для демократичних. З одного боку, мистецтво набуло сильної тенденції до елітарності, з іншого – готовність зробити свої відкриття популярними. Викладачеві слід звернути увагу на те, що студент зазвичай сприймає етап модернізму як безладне скупчення окремих течій і напрямків, тому частіше за все необхідно допомогти йому в розумінні змісту і характерних рис основних варіантів реалізації модерністського проекту.

Цікавим розділом теми є становлення і розвиток мистецтва кіно як в елітарному, так і в масовому варіанті. Потрібно зупинитися на визначних явищах кіномистецтва першої половини XX ст. та охарактеризувати творчість провідних митців.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте основні тенденції розвитку культури кінця XIX ст.
2. Вкажіть особливості культури XX ст.
3. Назвіть характерні риси новітньої культури? Чим вони обумовлені?
4. Що характерне для мистецтва модернізму в цілому і для окремих його течій зокрема?
5. На яких філософських та естетичних засадах базується світогляд модернізму?
6. Назвіть основних представників реалізму та модернізму в новітньої європейської культури.
7. Коли виникла масова культура?
8. Назвіть характерні риси масової культури.
9. Як змінилося розуміння і світовідчуття людини у XX ст. і чому?
10. Покажіть головні відмінності між модернізмом і постмодернізмом?

ТЕМА 7
НАЦІОНАЛЬНІ КУЛЬТУРИ КРАЇН СХОДУ ТА
ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.
(2 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення національних культур країн Сходу та Латинської Америки в ХХ – на початку ХХІ ст.

План семінарського заняття

1. Культурно-історична свідомість сучасного Сходу. Процес соціально-економічної та культурної модернізації.
2. Культурне життя ісламських країн. Традиції і новації.
3. Специфіка розвитку японської цивілізації у ХХ ст. Поєднання модернізації і традицій.
4. Особливості розвитку китайської цивілізації. Поєднання модернізації і традицій.
5. Культурне життя Латинської Америки. Фестивальна культура.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Арабские страны Персидского залива. Москва, 2001.
2. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры: учеб. пособие для студентов вузов. Москва, 1998.
3. Дециньский Л. С., Терський С. В., Зінкевич Р. Д., Денісов Я. Я. Історія української та зарубіжної культури: підручник. Львів, 2008.
4. Духовная культура Китая: энциклопедия. Москва, 2006.
5. Искусство Японии. Москва, 1985.
6. Ислам: Энциклопедический словарь. Москва, 1991.
7. История литератур Латинской Америки. XX век: 20-90-е годы. Кн. 4. Часть 1-2. Москва, 2004.
8. История литератур Латинской Америки. Конец XIX – начало XX века (1880 – 1910-е гг.). Кн. 3. Москва, 1994.
9. Історія світової культури. Культурні регіони: навч. посібник. Київ, 1997.
10. Константинова Н. С. Страна карнавала: Несколько эссе о бразильской культуре. Москва, 2003.

11. Кофман А. Ф. Латиноамериканский тип мифосознания // Латинская Америка. 1993. № 5.
12. Кофман А. Ф. Латиноамериканский художественный образ мира. Москва, 1997.
13. Культура Латинской Америки. Москва, 1990.
14. Культура Латинской Америки. Энциклопедия. Москва, 2000.
15. Левчук Л. Т. Історія світової культури: підручник. Київ, 2019.
16. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Львів, 2005.
17. Малявин В. Китайская цивилизация. Москва, 2000.
18. Медникова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навч. посібник. Київ, 2002.
19. Овчинников В. Ветка сакуры. Москва, 2005.
20. Полевой В. М. Двадцатый век. Москва, 1986.
21. Саитбаев Т. С. Ислам и общество: опыт историко-социологического исследования. Москва, 1978.
22. Философское наследие народов Востока и современность. Москва, 1983.
23. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва, 2003.
24. Художня культура світу: Арабо-мус. культур. регіон. Африк. культур. регіон. Індійс. культур. регіон. Далекосхід. культур. регіон. Латиноамер.культур. регіон. Північноамер. культур. регіон. Київ, 2003.
25. Человек в японской культуре. Сб. статей. Москва, 1985.

Методичні рекомендації

Розпочати вивчення теми доцільно з характеристики культурно-історичної свідомості сучасного Сходу. Тут потрібно звернути увагу на типові риси східних цивілізацій, серед яких чільне місце займають консерватизм, шанування традицій, звичка до схиляння перед авторитетами, пріоритет колективних інтересів над приватними. Далі доцільно вказати, що ці риси сприяли існуванню цивілізацій протягом тисячоліть, втім вони ж дозволили Європі випередити їх починаючи з доби Нового часу. Однак, ситуація змінюється у ХХ ст., а ряд азійських цивілізацій отримують новий імпульс до розвитку і сьогодні вміло поєднують вірність традиціям з модернізаційними процесами.

Далі варто звернути увагу на культурне життя ісламських країн. Насамперед слід виявити роль ісламу у повсякденному житті та культурі цих країн, а також, з'ясувати, як представники різних напрямків ісламу ставляться до модернізаційних процесів, як це проявляється у культурному житті на прикладі окремих країн.

Особливий інтерес становить Японська цивілізація. Країна, котра у XIX ст. не потрапила під вплив імперіалістичних держав, а сама стала на шлях територіальної експансії, у XX ст. зазнала серйозної поразки у Другій світовій війні. Для ментальності японців важливою була не лише військова поразка, але й зміна пріоритетів, культурних матриць, які мали місце у другій половині XX ст. Потрібно визначити, які культурні традиції стали основою швидкого розвитку Японії у цей час. Далі слід перейти до характеристики сучасної картини культурного життя країни, визначити її специфіку.

Ще одним цікавим прикладом поєднання традицій і новацій є Китайська цивілізація. Вона близька до Японської, але має свою специфіку та колорит. Тому при підготовці до заняття доцільно виявити спільні та відмінні риси цих двох цивілізацій та як вони виявляються у культурному житті сучасних країн. Доцільно відповісти на питання, як у сучасному Китаї поєднується несумісні поняття: комуністична ідеологія та приватна власність.

У рамках теми заняття потрібно розглянути і специфіку культурного життя країн Латинської Америки, виявити їх специфіку, з'ясувати роль католицької церкви та традиції фестивальної культури.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте характерні риси цивілізацій Сходу.
2. Вкажіть специфіку Латиноамериканського культурного регіону.
3. Виявіть специфіку культурного життя ісламських країн.
4. Визначте сильні та слабкі сторони сучасної Японської цивілізації. Вкажіть риси культури японців, які Вам імпонують.
5. З'ясуйте, як у сучасному Китаї поєднується комуністична ідеологія та приватна власність.
6. Окресліть риси культурного життя сучасних країн Латинської Америки.
7. Визначте роль релігійного фактору у країнах Сходу.

8. Вкажіть специфіку фестивальної культури у країнах Латинської Америки.
9. Визначте зміст взаємовпливу Латиноамериканської та Північноамериканської культури.

ТЕМА 8
РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА
ПОЧАТКУ ХХІ ст.
(4 год.)

Мета семінарського заняття: визначити типові риси, динаміку розвитку та значення культури у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

План семінарського заняття

1. Тенденції розвитку культури у повоєнні десятиліття.
2. Культурний бунт 60-х років ХХ ст. Молодіжна культура. Хіпі.
3. Розвиток масової культури: кіноіндустрія, телебачення, музика.
4. Інтернет, соцмережі та віртуальна реальність у площині культурних трансформацій.
5. Інтеграційні процеси, діалог культур та проблема збереження національної ідентичності.
6. Технічний прогрес та зміни повсякденного життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гомбрих Ернст. История искусств. Москва, 1998.
2. Гриненко Г. В. Хрестоматия по истории мировой культуры: учеб. пособие для студентов вузов. Москва, 1998.
3. Дещинський Л. Є., Терський С. В., Зінкевич Р.Д., Денісов Я. Я. Історія української та зарубіжної культури: підручник. Львів, 2008.
4. Левчук Л. Т. Історія світової культури: підручник. Київ, 2019.
5. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник / за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. Львів, 2005.
6. Лосев І. В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст: навч. посібник. Київ, 1995.
7. Медникова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: навч. посібник. Київ, 2002.
8. Паниотова Т. С. Культурная история Запада в контексте модернизации (XIX – начало XXI в.) Москва, Берлин, 2014.
9. Полевой В. М. Двадцатый век. Москва, 1986.

10. Полевой В. Малая история искусств. Искусство XX века. Москва, 1991.
11. Сарабьянов Д. В. Стиль модерн. Москва, 1989.
12. Тоффлер Э. Третья волна. Москва, 2010.
13. Тоффлер Э. Шок будущего. Москва, 2008.
14. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва, 2003.
15. Шестаков В. Массовая культура. Москва, 1990.
16. Энциклопедия символизма: Живопись, графика и скульптура. Москва, 1998.

Методичні рекомендації

Розпочати вивчення теми необхідно з аналізу тенденцій розвитку культури у повоєнні десятиліття. Тут потрібно звернути увагу на подальше поширення масової культури, зростання ролі засобів масової інформації, телебачення, реклами на формування естетичних смаків західного суспільства. Доцільно визначити пріоритети культурного розвитку у перші повоєнні роки. Вказати на зміни у одязі та повсякденному житті.

Далі слід проаналізувати причини, зміст та прояви культурного руху протесту у 60-ті роки XX ст. Відповісти на питання, що не влаштувало молодь Європи та США у системі влади, організації суспільства, культурних цінностях. Виявити, що молодь хотіла змінити, у який спосіб, яких результатів було досягнуто.

Також доречно зупинитися на аналізі подальшого розвитку масової культури. Виявити, які зміни відбулись в другій половині XX – на початку XXI ст. в кіноіндустрії, телебаченні, музичній індустрії.

Далі варто виявити, яку роль відіграв Інтернет у розвитку культури кінця XX – початку XXI ст., як змінилися джерела отримання інформації з появою Інтернету, як змінилося ставлення значної частини суспільства до книг, які це має наслідки.

Також доцільно зупинитися на розгляді інтеграційних процесів, діалозі культур та проблемі збереження національної ідентичності

Питання для самоконтролю:

1. Визначте основні тенденції розвитку культури другої половини XX – початку XXI ст.

2. З'ясуйте, проти чого виступала молодь Європи та США у 60-ті роки XX ст.
3. Які форми молодіжного руху протесту Вам відомі? Як Ви до них ставитесь?
4. Окресліть досягнення і невдачі молодіжного руху протесту 60-х років XX ст.
5. Відтворіть риси розвитку кінематографу у другій половині XX – на початку XXI ст.
6. Вкажіть специфіку розвитку музичної індустрії у другій половині XX – на початку XXI ст.
7. Яку роль відіграв Інтернет у розвитку культури кінця XX – початку XXI ст.?
8. У чому полягає проблема збереження національної культурної ідентичності на сьогоднішній день?
9. Які зміни у повсякденне життя кінця XX – початку XXI ст. приніс технічний прогрес?
10. Як змінилися джерела отримання інформації з появою Інтернету? Як змінилося ставлення до книг, які це має наслідки?
11. Як змінився культурний рівень сучасного постіндустріального суспільства у порівнянні з XIX ст.? У порівнянні з серединою XX ст.? Відповідь обґрунтуйте.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота студентів займає важливе місце у процесі вивчення ними навчального матеріалу. Вона передбачає розвиток вміння студентів підібрати необхідну літературу до теми практичних занять, концентрувати увагу на основних її пунктах, робити власні аргументовані висновки, систематизувати й аналізувати документи і матеріали. Самостійна діяльність включає в себе також написання рефератів, контрольних робіт, опрацювання передбачених програмою тем, винесених на самостійне вивчення, роботу з монографічною, науковою літературою.

Важливість самостійної роботи зумовлена й тим, що вона дисциплінує студентів, формує у них навички систематичної, цілеспрямованої діяльності, а відтак, готує їх до самостійної наукової праці.

Звичайно, висока результативність самостійної діяльності студентів може бути досягнута лише за наявності постійного систематичного контролю за нею з боку викладача.

У рамках вивчення курсу «Історія зарубіжної культури» передбачено наступні види самостійної роботи:

- ✓ вивчення тем, що винесені на самостійне опрацювання;
- ✓ конспектування першоджерел, наукових статей;
- ✓ підготовка до семінарських занять;
- ✓ опанування основних термінів з курсу, які наведено в посібнику;
- ✓ закріплення отриманих знань через систему тестів, які подано нижче;
- ✓ написання рефератів з обраної теми.

Для успішного опанування змісту навчального предмету студенту необхідно відповідально поставитися до виконання самостійної роботи, з перших днів навчання розробити чіткий план щодо її виконання і протягом семестру неухильно його

дотримуватися. У разі виникнення питань – потрібно звертатися за консультаціями до викладача.

Реферат повинен містити наступні складові елементи:

зміст, у якому вказано структурні частини роботи,

вступ, у якому зазначено **актуальність** теми, визначено **мету** та **завдання** роботи,

кілька розділів, у яких відображено основний зміст роботи, з посиланнями на використану літературу.

висновки, які містять основні результати роботи,

список використаних джерел і літератури.

Загальний обсяг реферату становить 15 – 20 сторінок.

Тематика рефератів до самостійної роботи:

1. Культурні процеси у Єгипті Амарнської доби.
2. Релігійний світогляд давньої Палестини: література давньоєврейських пророків.
3. Мораль і культурні вподобання римлян доби принципату (I – II ст. н.е.).
4. Космополітизм у світогляді і культурі елліністичної доби.
5. Естетичні принципи дзен-буддизму.
6. Вплив конфуціанства на китайську культуру.
7. Антична традиція в культурі ранньої Візантії.
8. Даосизм і його вплив на китайську культуру.
9. Синтез мистецтв у середньовічному храмі.
10. Християнство і пізньоантична культура.
11. Синтез середньовічної та ренесансної культур у добу Проторенесансу.
12. Соціальні утопії доби Ренесансу та їх ідейні витоки.
13. Ренесансна культура та ідеологія Реформації.
14. Макіавеллі та «макіавеллізм».
15. Ідейні та естетичні засади нідерландського Відродження.
16. Особливості французької архітектури епохи Відродження. Замки Луари.

17. Лицарська субкультура та література середньовіччя.
18. Особливості культурного розвитку Японії у середні віки.
19. Розкол і драматизм культури Реформації.
20. Творчість Ель Греко. Джерела його мистецтва і новизна образного устрою.
21. Ренесансний ідеал в живописі Рафаеля Санті.
22. Архітектурні концепції Високого Відродження.
23. Архітектура пізнього Відродження.
24. Виникнення опери: К. Монтеверді, В. Глюк, Ж. Б. Люлли, Г. Персел.
25. Ренесансний ідеал у творчості Мікеланджело Буонаротті.
26. Творчі принципи художників-маньєристів.
27. Стиль рококо в музиці.
28. Стиль рококо в декоративно-ужитковому мистецтві та костюмі.
29. Архітектура пізнього класицизму: «стиль ампір».
30. Англійський просвітницький реалізм: Хогарт, Гейнсборо, Рейнолдс.
31. Творчість Дж. Байрона і «байронізм».
32. Вплив фольклорної традиції на мистецтво романтизму.
33. Романтичний пафос і живописні методи Уільяма Тьорнера.
34. Творчі принципи та діяльність «прерафаелітів».
35. Життя та творчість Теодора Жеріко.
36. Е. Делакруа – теоретик та живописець французького романтизму.
37. Романтизм у німецькій музиці першої половини ХІХ ст.
38. Особливості культурного розвитку Японії у останній третині ХІХ – початку ХХ ст.
39. Філософія позитивізму в культурі другої половини ХІХ ст.
40. Творчість П. Сезана як конструювання світу.
41. Примітивізм і символізм у творчості П. Гогена.
42. Тулуз-Лотрек і графічна мова модерну.
43. Архітектура ХІХ століття – еkleктика або історичний стиль.
44. Модерн як архітектурний стиль.

45. Декаданс та постімпресіонізм у культурі кінця XIX ст.
46. Художня мова авангарду початку XX ст.
47. Новаторство у творчості Огюста Родена.
48. Метафізичний живопис. Джорджо де Кіріко.
49. «Новий реалізм» Енді В. Уорхола.
50. Суспільні і мистецькі засади діяльності групи «Баухауз».
51. Творчість німецьких експресіоністів 10-20-х рр. XX ст..
52. Експресіонізм в німецькому кіномистецтві 20-х рр. XX ст.
Ф. Мурнау.
53. Творчість американських художників – реалістів у XX ст.
(Е. Хоппер, Е. Уайет та ін.).
54. Кіномистецтво сюрреалізму. Л. Бунюель.
55. Театр абсурду другої пол. XX ст. С. Беккет, Е. Іонеско.
56. Архітектурні принципи Ш. Ле Корбюзьє.
57. Модернізм у творчості Дж. Джойса.
58. Розвиток джазової музики у першій половині XX ст.
59. Література «втраченого покоління» у 20 – 30-х рр. XX ст.
60. Творча програма М. Антоніоні.
61. Кіномистецтво С. Кубрика.
62. Музика Р. Вагнера та її вплив на духовний розвиток Європи.
63. Концептуальні засади архітектури А. Гауді.
64. Художні принципи кубізму.
65. Творчість Ясунарі Кавабата.
66. Супрематизм – філософія нового буття в мистецтві.
67. Футуризм як напрямок авангарду.
68. Література та масова культура.
69. Художньо-естетичні принципи поп-арту.
70. Постмодернізм – світоглядні характеристики глобалізованої сучасності.
71. «Магічний реалізм» Г. Г. Маркеса.
72. Динаміка розвитку культури індустріального суспільства.
Експорт західних цінностей і реакція інших народів.
73. Роль культури за умов тоталітарного режиму.
74. Культура нацистської Німеччини.

75. Динаміка розвитку радянської культури у 20-30-х рр. ХХ ст.
76. Динаміка розвитку радянської культури у 1945 – 1985 рр.
77. Культурні процеси в СРСР у 1985 – 1991 рр.
78. Основи і прояви масової культури.
79. Гендерне питання у сучасному світі.
80. Фемінізм та емансипація жінок.
81. Молодіжний протестний рух 60-х рр. ХХ ст.
82. Історичні зміни інституту сім'ї та їх оцінка.
83. Північноамериканська культурно-історична цивілізація.
84. Латиноамериканська культурно-історична цивілізація.
85. Японська культурно-історична цивілізація.
86. Китайська культурно-історична цивілізація.
87. Ісламська культурно-історична цивілізація.
88. Культурні відмінності Заходу та Сходу.
89. Європейська і американська моделі сучасного постіндустріалізму.
90. Криза ідентичності національних держав та роль глобалізації.
91. Інформаційні революції в історії людства.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ, ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

І рівень

(передбачає знання вибір вірної відповіді з 4-х запропонованих)

Культура Стародавнього Сходу та Антична культура

1. Хто автор скульптури «Дискобол»?
  - а) Мірон
  - б) Поліклет
  - в) Скопас
  - г) Лісіпп
2. Яка з скульптур Стародавньої Греції дійшла до нашого часу в оригіналі?
  - а) «Дискобол»
  - б) «Дорифор»
  - в) «Гермес з немовлям Діонісом»
  - г) «Ваханка»
3. Який храм не відноситься до комплексу Афінського акрополя?
  - а) Парфенон
  - б) Ерехтейон
  - в) Пантеон
  - г) Храм Ніке Аптерос
4. Який храм належить до 7 чудес світу?
  - а) Парфенон
  - б) Храм Артеміди в Ефесі
  - в) Ерехтейон
  - г) Храм Аполлона в Дельфах
5. Який храм не належить до елліністичної архітектури?
  - а) Мавзолей в Галікарнасі
  - б) Парфенон
  - в) храм Артеміди в Ефесі
  - г) Мусейон

6. Який храм не відноситься до архітектурного комплексу Афіньського акрополя?

- а) Парфенон
- б) храм Аполлона
- в) Ерехтейон
- г) храм Зевса Олімпійського

7. Яка з скульптур не належить епохи Еллінізму?

- а) «Лаокоон»
- б) «Афродіта Мілоська»
- в) «Вакханка»
- г) «Ніка Самофракійська»

8. Який пам'ятник не належить давньоримській архітектурі?

- а) Колізей
- б) Пантеон
- в) Ерехтейон
- г) Табуларій

9. Яка з триумфальних арок була збудована в честь перемоги над Юдеєю?

- а) Септимія Севера
- б) Тіта
- в) Костянтина
- г) Траяна

10. В якому столітті був побудований Пантеон?

- а) I століття до н. е.
- б) I століття н. е.
- в) II століття н. е.
- г) III століття н. е.

11. В якому столітті був побудований Колізей?

- а) I століття до н. е.
- б) I століття н. е.
- в) II століття н. е.
- г) III століття н. е.

12. Якій події присвячені рельєфи колони Трояна?

- а) перемога над даками
- б) перемога над іудеями
- в) перемога над германцями
- г) перемога над галами

13. Якому імператору був присвячений кінний монумент в Римі?

- а) Адріану
- б) Траяну
- в) Нерві
- г) Марку Аврелію

14. Поклоніння неживим предметам, яким приписувалися надприродні властивості називається:

- а) фетишизм
- б) анімізм
- в) тотемізм
- г) магія

15. Віра в наявність душі у предметів, природних явищ, тварин і людей називається:

- а) фетишизм
- б) анімізм
- в) тотемізм
- г) магія

16. Віра в існування кровно-родинного зв'язку між групами людей і певними видами тварин називається:

- а) фетишизм
- б) анімізм
- в) тотемізм
- г) магія

17. Музою історії за давньогрецькою міфологією була:

- а) Кліо
- б) Талія
- в) Терпсихора
- г) Мельпомена

18. Які ігри не проводили у Стародавній Греції:

- а) Олімпійські
- б) Фіванські
- в) Піфійські
- г) Істмійські

19. Центр грецької культури класичної епохи знаходився у:

- а) Спарті
- б) Дельфах
- в) Коринфі
- г) Афінах

20. Філософ, який заснував в Афінах Академію:

- а) Аристотель
- б) Платон
- в) Діоген
- г) Піфагор

21. Знаменитим істориком періоду імператорського Риму був:

- а) Гален
- б) Тацит
- в) Меценат
- г) Ульпіан

22. Єгипетський фараон, який провів релігійну реформу:

- а) Тутанхамон II
- б) Тутмос III
- в) Аменхотеп IV
- г) Аменхет II

23. Знаменита бібліотека Ашурбаніпала була створена в:

- а) Вавілоні
- б) Ассирії
- в) Урарту
- г) Мідії

24. Абеткова система письма з'явилася в:

- а) Сирії
- б) Фінікії
- в) Шумері
- г) Єгипті

25. Конфуціанство з'явилося у:

- а) VII ст. до н.е.
- б) VI ст. до н.е.
- в) V ст. до н.е.
- г) IV ст. до н.е.

26. Вчення про універсальну єдність світу і загальний закон його розвитку

- а) даосизм
- б) конфуціанство
- в) легізм
- г) моїзм

27. Який вид мистецтва Греції став класичним зразком для мистецтва наступних епох?

- а) графіка
- б) живопис
- в) скульптура
- г) музика

28. Найрозвинутішим жанром римської скульптури був

- а) портретний;
- б) побутовий;
- в) міфологічний;
- г) алегоричний.

29. Назва римського «храму усіх богів»?

- а) Форум
- б) Пантеон
- в) Табуларій
- г) Мусейон

30. Визначальною рисою латиноамериканської культури є:

- а) регіоналізація
- б) метисизація
- в) модернізація
- г) сегрегація

31. Об'єднуючим духовним началом у культурній історії
далекосхідного регіону є:

- а) конфуціанство
- б) християнство
- в) буддизм
- г) іслам

32. Тип шумеро-вавілонського храму, що має вигляд багатоярусної
вежі – це:

- а) зіккурат
- б) піраміда
- в) пагода
- г) дольмен

33. Розташуйте послідовно періоди розвитку давньогрецького
мистецтва

- а) класичний період
- б) елліністичний період
- в) гомерівський період
- г) архаїчний період

34. Хто вважається «батьком грецької трагедії»:

- а) Аристофан
- б) Еврипід
- в) Есхіл
- г) Софокл

35. Скульптурне оздоблення афінського Акрополя створено

- а) Праксителем
- б) Фідієм
- в) Поліклетом
- г) Міроном

36. Римські поети «золотого віку», представники класичної римської літератури – це:

- а) Вергілій, Овідій, Горацій;
- б) Сенека, Плавт, Светоній;
- в) Алкей, Сапфо, Анакреонт.
- г) Петроній, Апулей, Катул.

37. Автором філософської поеми «Про природу речей» був:

- а) Горацій;
- б) Лукрецій;
- в) Енній;
- г) Овідій.

38. Видатним римським оратором вважають:

- а) Сенеку;
- б) Марка Аврелія;
- в) Цицерона.
- г) Помпея

39. Архітектором піраміди Джоссера є:

- а) Сенмут;
- б) Хемиун;
- в) Імхотеп.
- г) Нармер.

40. Скульптура, представлена гігантськими кам'яними головами, характерна для культури:

- а) ацтеків;
- б) інків;
- в) ольмеків.
- г) тольтеків.

41. Римським поетам і митцям протегував римський багатій, який замовив Вергілію поему «Георгіки»:

- а) Октавіан
- б) Меценат
- в) Крез
- г) Цинциннат

42. Автором поеми «Метаморфози», що описує міфи про народження богів, був:

- 1) Горацій
- 2) Овідій
- 3) Плавт
- 4) Вергілій

43. Римському історику Корнелію Тациту належить твір:

- 1) Історія Риму від заснування міста
- 2) Записки про Галльську війну
- 3) Аннали
- 4) Життєписи дванадцяти цезарів

44. Автором поеми «Енеїда», що оповідає про заснування Риму був

- 1) Горацій
- 2) Теренцій
- 3) Вергілій
- 4) Овідій

45. Як називався трактат римського архітектора Вітрувія Полліона?

- а) «Триєдність в архітектурних спорудах»
- б) «Арочні конструкції»
- в) «Десять книг про архітектуру»
- г) «Архітектурне різноманіття»

46. Які персонажі міфів пов'язані з Кносським палацом?

- а) Орфей і Еврідіка
- б) Персей і Андромеда
- в) Тесей і Аріадна
- г) Дедал та Ікар

47. Давньоримський автор роману «Сатирикон»:

- а) Апулей
- б) Петроній
- в) Марціал
- г) Катулл

48. Дзен-буддизм є формою буддизму поширеною в

- а) Китаї
- б) Японії
- в) Корей
- г) Тибеті

49. Чань-буддизм є формою буддизму поширеною в

- а) Китаї
- б) Японії
- в) Корей
- г) Тибеті

50. Героєм найдавнішої епічної поеми є:

- а) Ахілл
- б) Гільгамеш
- в) Уцілопочтлі
- г) Осіріс

Культура середньовіччя

1. Для якого архітектурного стилю характерна стрілчаста арка?

- а) візантійського
- б) романського
- в) готичного
- г) ренесансного

2. Який з соборів є взірцем ранньої готики?

- а) Собор в Ам'єні
- б) Собор Нотр-Дам у Парижі
- в) Собор у Реймсі
- г) Собор у Шартрі

3. Який храм є зразком «полум'яніючої готики»?

- а) Шартрський
- б) Вормський
- в) Ам'єнський
- г) Кельнський

4. Що таке «портал»?

- а) вхід у храм
- б) галерея
- в) поперечний неф
- г) поздовжній неф

5. Який собор не належить до візантійської архітектури?

- а) Софійський собор у Константинополі
- б) Собор святого Віталія в Равенні
- в) Реймський собор

6. Домінуюча риса середньовічної культури:

- а) опора на античні зразки
- б) світський характер
- в) релігійний характер
- г) космополітизм

7. Події епохи Карла Великого описує поема:

- а) «Старша Едда»
- б) «Пісня про Роланда»
- в) «Беовульф»
- г) «Пісня про Нібелунгів»

8. Перший університет був заснований в

- а) Оксфорді
- б) Кембриджі
- в) Парижі
- г) Болоньї

9. Автори лицарської поезії у Провансі

- а) ваганти
- б) шпільмани
- в) трубадури
- г) трувери

10. Видатний поет середньовіччя:

- а) Ібн-Сіна
- б) Омар Хайям
- в) Абу Бакр Мухаммед ар-Разі
- г) аль Біруні

11. Кодекс поведінки самурая це:

- а) хира нива
- б) бусідо
- в) сугеісі
- г) цукіяма

12. Японське мистецтво композивання букету:

- а) хіраніва
- б) сугеісі
- в) ікебана
- г) цукіяма

13. Класичний японський театр це

- а) нго
- б) кабукі
- в) коген
- г) дзерурі

14. Яка з архітектурних споруд відноситься до доби «каролінгського відродження»?

- а) Капела в Ахені
- б) Монастир в Клюні
- в) Пізанський баптистерій
- г) Собор у Пуатьє

15. У мистецтві якої країни готичний стиль зародився найраніше:

- а) Італія
- б) Франція
- в) Нідерланди
- г) Англія

16. Культ неприступності і незламності споруд характерно для архітектурного стилю:

- а) романського
- б) класичного
- в) готичного
- г) ренесансного

17. Культура Візантії являла собою:

- а) відродження традицій античності
- б) синтез античної традиції і християнства
- в) монополію християнства на культурне життя
- г) світське начало.

18. Одна з трьох світових релігій, що зародилася в Індії у VI – V ст. до н.е., отримала назву:

- а) буддизм
- б) індуїзм
- в) джайнізм
- г) зороастризм

19. Схоластика являла собою:

- а) тип середньовічної філософії, що об'єднує наукові знання і теологію
- б) наукову теорію
- в) релігійну доктрину
- г) філософську доктрину про примат світського наукового знання

20. Ідеалом епохи Середньовіччя була:

- а) тілесна краса
- б) гармонія тілесної і духовної краси
- в) духовна краса
- г) освіченість

21. Який з соборів не належить до споруд у готичному стилі:

- а) Пізанський собор
- б) Собор у Кельні
- в) Собор Нотр-Дам у Парижі
- г) Собор у Реймсі.

22. Найпопулярніша тема лицарських романів:

- а) хрестові походи
- б) артурівський цикл
- в) нібелунгівський цикл
- г) подвиги Карла Великого

23. Який з готичних соборів був добудований лише у ХІХ ст.?

- а) Реймський;
- б) Кельнський;
- в) Шартрський;
- г) Данцигський.

24) Одним з найвидатніших авторів лицарських романів був:

- а) Кретьєн де Труа
- б) Арнаут Даніель
- в) Джофруа Рюдель
- г) фон дер Фогельвельде.

25. Центрами освіченості в ранньому середньовіччі були:

- а) університети
- б) монастирі
- в) королівські двори
- г) міста.

Культура епохи Відродження

1) Визначте час Раннього Відродження в Італії

- а) ХІІІ століття
- б) ХІV століття
- в) ХV століття
- г) ХVІ століття

2. Пізнє Відродження це:

- а) Дученто
- б) Треченто
- в) Кватроченто
- г) Чинквеченто

3. «Декамерон» започаткував традицію європейської:
- а) новели;
  - б) романістики;
  - в) ліричної поезії;
  - г) драми.
4. Автор «Государя»:
- а) Кампанелла
  - б) Лоренцо Валла
  - в) Ніколо Макіавеллі
  - д) Савонарола
5. Основною особливістю німецького гуманізму було:
- а) обґрунтування ідеї єдності Німеччини
  - б) вивчення історію давніх германців;
  - в) претензії на елітарність
  - г) світський характер.
6. Автор твору «Корабель дурнів»:
- а) Конрад Цельтіс
  - б) Якоб Вимпфелінг
  - в) Рудольф Агрікола
  - г) Себастьян Брант
7. В якому місті вів свої проповіді Ж. Кальвін?
- а) Женева
  - б) Базель
  - в) Цюрих
  - г) Ліон.
8. Автор «Гаргантюа та Пантагрюель»:
- а) Ф. Війон
  - б) Ф. Рабле
  - в) Ж. Лефевр
  - г) Ж. Боден

9. Хто автор картин «Народження Венери» і «Весна»?

- а) С. Боттічелі
- б) Рафаель
- в) Джотто
- г) Леонардо да Вінчі

10. Хто автор скульптури «Вмираючий раб»?

- а) Гіберті
- б) Мікеланджело
- в) Леонардо да Вінчі
- г) Донателло.

11. Хто спроектував купол святого Петра в Римі?

- а) Рафаель
- б) Мікеланджело
- в) Браманте
- г) Ф. Брунеллески;

12. Хто автор картини «Сікстинська мадонна»?

- а) Рафаель
- б) Мікеланджело
- в) Тіціан
- г) С. Боттічеллі

13. Який художник не належить до венеціанської школи живопису?

- а) Тіціан
- б) Веронезе
- в) Рафаель
- г) Джорджоне

14. Який художник не належить до епохи Високого Відродження?

- а) Мазаччо
- б) Рафаель
- в) Мікеланджело
- г) Леонардо да Вінчі

15. Хто автор «Гентського вітаря»?

- а) П. Брейгель
- б) Ян ван Ейк
- в) І. Босх
- г) Р. ван дер Вейден

16. Хто автор картини «Подружжя Арнольфіні»?

- а) П. Брейгель
- б) Ян ван Ейк
- в) І. Босх
- г) Р. ван дер Вейден

17. Стильова приналежність замку Шамбор:

- а) готика
- б) романський стиль
- в) ренесанс
- г) класицизм.

18. Хто здійснив фресковий розпис стелі Сікстинської капели?

- а) Джотто
- б) Рафаель
- в) Браманте
- г) Мікеланджело.

19. Якогось художника називали «співцем мадонн» (автор «Сікстинської мадонни»)?

- а) Тіціан
- б) Веронезе
- в) Рафаель
- г) Тінторетто

20. Знаменитий німецький художник, автор циклу гравюр «Апокаліпсис», одна з яких – «Чотири вершники»?

- а) Альбрехт Дюрер
- б) Лукас Кранах Старший
- в) Ганс Гольбейн Молодший
- г) Пітер Брейгель Старший.

21. Фреску «Афінська школа» створив:

- а) Джотто
- б) Рафаель
- в) Мікеланжело
- г) Веронезе

22. Автором «Похвали глупоті» був:

- а) Еразм Роттердамський
- б) Томас Мор
- в) Вільям Шекспір
- г) Себастьян Брандт.

23. Основоположник німецького Відродження, майстер гравюри:

- а) Л. Кранах старший
- б) Грюневальд
- в) Г.Гольбейн молодший
- г) А.Дюрер.

24. Для якого собору Ф. Брунеллескі створив купол?

- а) собор Санта Марія дель Фьоре у Флоренції
- б) Пізанський баптистерій
- в) собор Святого Петра в Римі
- г) Міланський собор.

25. Автор роману «Дон Кіхот»

- а) Томас Мор
- б) Луїш Камоєнс
- в) Мігель Сервантес
- г) Лопе де Вега

26. Автор епопеї «Лузіади»:

- а) Томас Мор
- б) Луїш де Камоєнс
- в) Мігель Сервантес
- г) Лопе де Вега

27. Автор епосу «Шалений Орландо» :

- а) Петрарка
- б) Аріосто
- в) Тарквато Тассо
- г) Камоенс

28. Автор поеми «Звільнений Єрусалим»:

- а) Аріосто
- б) Тарквато Тассо
- в) Ломе де Вега
- г) Мільтон.

29. Маньєризм оформився як художній напрямок в період:

- а) раннього Відродження
- б) Високого Відродження
- в) Пізнього Відродження
- г) бароко

30. Парміджаніно був представником:

- а) Високого Відродження
- б) маньєризму
- в) бароко
- г) класицизму

31. «Дон Кіхот» М. Сервантеса відноситься до літератури:

- а) класицизму
- б) Ренесансу
- в) лицарського роману
- г) романтизму

32. Творчість В. Шекспіра відноситься до доби:

- а) класицизму
- б) Ренесансу
- в) середньовіччя
- г) романтизму

33. Представник Пізнього Відродження А. Палладіо був видатним:

- а) художником
- б) архітектором
- в) композитором
- г) поетом

34. Яке місто було провідним центром Раннього та Високого відродження в Італії?

- а) Венеція
- б) Рим
- в) Флоренція г) Неаполь

Культура XVII – XVIII ст.

1. Знаменитий драматург «золотої доби» іспанської культури:

- а) Луїш Камоенс
- б) Хусепе Рібера
- в) Лопе де Вега
- г) Мігель Сервантес

2. Самий послідовний французький атеїст доби Просвітництва:

- а) Вольтер
- б) Ш. Л. Монтеск'є
- в) П. Гольбах
- г) Ж. Ж. Руссо

3. Хто з відомих композиторів не належить до представників Віденської класичної школи?

- а) Й. Гайдн
- б) А. Моцарт
- в) Г. Гендель
- г) Л. Бетховен

4. Автор п'єси «Весілля Фігаро»:

- а) К. Гольдоні
- б) К. Гоцці
- в) Ж. Б. Мольєр
- г) П. О. Бомарше

5. Передумовою появи романтизму була:

- а) Французька революція
- б) Англійська революція
- в) Реформація
- г) Просвітництво

6) Хто автор картини «Повернення блудного сина»?

- а) Н. Пуссен
- б) Вермеєр
- в) Рембрандт
- г) П. Рубенс

7) Хто автор скульптури «Екстаз святої Терези»?

- а) Л. Берніні
- б) А. Палладіо
- в) Мікеланджело
- г) Д. Гвіді

8) Який з художників не працював у стилі рококо?

- а) А. Ватто
- б) Ф. Буше
- в) О. Фрагонар
- г) Н. Пуссен

9. Вкажіть, до якого стилю відноситься творчість П. Рубенса?

- а) класицизм
- б) сентименталізм
- в) реалізм
- г) бароко.

10. Найяскравіший представник живопису бароко:

- а) П. Рубенс
- б) Н. Пуссен
- в) Тиціан
- г) Рембрандт

11. Поява стилю бароко пов'язана з:

- а) Контрреформацією
- б) абсолютизмом
- в) Просвітництвом
- г) Реформацією

12. Версальський палац створено в стилі:

- а) бароко
- б) класицизму
- в) рококо
- г) французького Ренесансу

13. Найбільшим художником італійського бароко був:

- а) Джорджоне
- б) Караваджо
- в) Тінторетто
- г) Тиціан.

14. «Золотий вік» іспанської культури припав на:

- а) XVI – першу пол. XVII ст.
- б) XV –XVI ст.
- в) XVII – XVIII ст.
- г) XVIII ст.

15. Хто з художників не належав до «золотого віку» іспанської культури?

- а) Рібера
- б) Веласкес
- в) Мурільйо
- г) Гойя

16. На період правління якого короля припав розквіт творчості Ж. Мольєра?

- а) Людовіка XIII
- б) Людовіка XIV
- в) Людовіка XV
- г) Людовіка XVI

17. На період правління якого короля припав розквіт творчості П. Бомарше?
а) Людовіка XIII
б) Людовіка XIV
в) Людовіка XV
г) Людовіка XVI

18. Ель Греко був представником:
а) романтизму
б) ренесансу
в) бароко
г) класицизму

19. Який художник не належить до фламандської художньої школи:
а) А. Ван Дейк
б) П. Рубенс
в) Рембрандт
г) Йорданс

20. Який художник не належить до голландської художньої школи XVII ст.:
а) А. Ван Дейк
б) Хальс
в) Вермеер
г) Рембрандт

21. Яка риса вирізняла голландське мистецтво XVII ст.?
а) придворний характер
б) релігійна тематика
в) світська тематика
г) міфологічна тематика

22. Який вид мистецтва у Голландії XVII ст. досяг особливого розквіту?
а) живопис
б) скульптура
в) література
г) музика

23. Який художній стиль домінував у французькому мистецтві XVII ст.?

- а) бароко
- б) класицизм
- в) рококо
- г) ренесанс

24. Хто з французьких художників не є представником мистецтва XVII ст.?

- а) Пуссен
- б) Ватто
- в) Лоррен
- г) Латур

25. Хто з французьких художників не є представником мистецтва XVIII ст.?

- а) Пуссен
- б) Фрагонар
- в) Ватто
- г) Буше

26. Хто з італійських художників представляє мистецтво XVIII ст.?

- а) Берніні
- б) Тьєпполо
- в) Тіціан
- г) Тінторетто

27. Хто з художників представляє напрямок рев. класицизму?

- а) Фрагонар
- б) Пуссен
- в) Давід
- г) Рейнольдс

28. Найвидатнішим англійським архітектором другої пол. XVII ст. – поч. XVIII ст. був:

- а) К. Рен
- б) Дж. Пейн
- в) У. Чемберс
- г) Дж. Вуд

29. Найвідомішою спорудою створеною архітектором К. Реном став:

- а) будинок парламенту
- б) собор св. Павла
- в) палац Бленхейм
- г) замок Уордор.

30. Провідним жанром англійського живопису у XVIII ст. були:

- а) портрети
- б) батальні сюжети
- в) релігійні сюжети
- г) історичні сюжети

31. Палац Цвінгер у Дрездені створений у стилі:

- а) бароко
- б) рококо
- в) класицизм
- г) ампір

32. Автор «Мандрів Гулівера»:

- а) Д. Дефо
- б) Дж. Свіфт
- в) Г. Філдінг
- г) Р. Бернс

33. Р. Бернс є представником літератури:

- а) англійської
- б) шотландської
- в) ірландської
- г) американської

34. Який з авторів не є представником англійської літератури XVIII ст.?

- а) Дж. Мільтон
- б) С. Річардсон
- в) Г. Філдінг
- г) Р. Шерідан

35. Хто з англійських письменників є автором сатиричної комедії «Школа злослів'я»?

- а) С. Річардсон
- б) Дж. Свіфт
- в) Г. Філдінг
- г) Р. Шерідан

36. Провідний центр музичної творчості в другій пол. XVIII ст.:

- а) Париж
- б) Лондон
- в) Рим
- г) Відень

37. Автор драми «Вільгельм Телль»:

- а) Лессінг
- б) Гете
- в) Шиллер
- г) Гердер

38. Картину «Смерть Марата» створив:

- а) Фрагонар
- б) Давід
- в) Гро
- г) Жеріко

39. Видатний французький художник, який взяв активну участь в революції кінця XVIII ст.:

- а) Буше
- б) Ватто
- в) Жеріко
- г) Давід

40. Ампір – це...

- а) ренесансний стиль XV – XVI ст.
- б) стиль XVII ст., пов'язаний з культурою зрілого абсолютизму
- в) стиль XVIII ст., що розвивався в рамках кризи феодальної системи
- г) стиль першої третини XIX ст., що завершив розвиток класицизму

41. Пастораль – жанровий різновид, який:

- а) відображає сцени виховання
- б) відображає революційні настрої
- в) змальовує галантні придворні сцени
- г) зображує картини природи або сцени сільського побуту

42. Стиль «рококо» отримав поширення у:

- а) XVI ст.
- б) XVII ст.
- в) XVIII ст.
- г) XIX ст.

43. Мистецтво XVIII ст. в основному формується під впливом ідей:

- а) Ренесансу
- б) бароко
- в) Просвітництва
- г) романтизму

44. Бароко характерно для мистецтва XVII ст.:

- а) Італії та Іспанії
- б) Італії
- в) Франції та Іспанії
- г) Італії та Франції.

45. Провідне місце в мистецтві європейських країн XVIII ст. посідає:

- а) Італія
- б) Іспанія
- в) Австрія
- г) Франція

46. Панівними стилями XVII ст. стали:

- а) бароко і рококо
- б) бароко і класицизм
- в) ренесанс і бароко
- г) бароко і ампір

47. Для рубежу XVIII – XIX ст. характерна поява:

- а) класицизму
- б) реалізму
- в) романтизму
- г) символізму

48. Який новий парадний стиль було створено під час правління Наполеона I Бонапарта?

- а) бароко
- б) неоготика
- в) ампір
- г) неокласицизм

49. Який стиль був архітектурною і скульптурною мовою церкви в XVII ст.?

- а) готика
- б) бароко
- в) класицизм
- г) рококо

50. Центральною темою творчості Т. Гейнсборо були:

- а) сюжети античності
- б) біблійні сюжети
- в) портрети
- г) пасторалі

51. Основною темою творчості А. Гро стали:

- а) Наполеонівські походи
- б) Французька революція
- в) доба Людовіка XIV
- г) доба Реставрації

Культура XIX ст.

1. Європейський символізм зародився у мистецтві:

- а) Франції
- б) Німеччини
- в) Італії
- г) Великобританії

2. Завершальним етапом розвитку реалістичного методу в живописі став:

- а) імпресіонізм
- б) романтизм
- в) сюрреалізм
- г) фовізм

3. Архітектура європейського модерну формувалася під впливом ідей:

- а) символізму
- б) романтизму
- в) реалізму
- г) класицизму

4. Мистецтво імпресіонізму сформувалося у:

- а) Австрії
- б) Італії
- в) Англії
- г) Франції

5. Автор роману «Айвенго»:

- а) Дж. Байрон
- б) Ф. Купер
- в) В. Скотт
- г) Р. Стівенсон.

6. Письменник, чия творчість не належить до романтизму:

- а) В. Гюго
- б) Е. Гофман
- в) Е. Золя
- г) Дж. Байрон

7. Автор поеми «Паломництво Чайльд-Гарольда»

- а) Р. Бернс
- б) О. Уайльд
- в) Дж. Байрон
- г) В. Скотт

8. Філософською основою творчості письменників-натуралістів є:
- а) ірраціоналізм
  - б) агностицизм
  - в) прагматизм
  - г) позитивізм
9. До поетів – символістів не належав:
- а) С. Малларме
  - б) П. Верлен
  - в) А. Рембо
  - г) Т. Готьє.
10. Письменником – реалістом не був:
- а) О. Бальзак
  - б) Г. Флобер
  - в) П. Беранже
  - г) Ф. Шатобріан
11. Серед наведених нижче композиторів є представником реалізму в опері:
- а) Дж. Верді
  - б) Р. Шуман
  - в) Дж. Россіні
  - г) Ж. Бізе.
12. Який художник не є представником романтизму?
- а) Е. Делакруа
  - б) Ж. Енгр
  - в) Т. Жеріко
  - г) К. Фрідріх
13. Який художник став лідером реалістичного напрямку у французькому живописі?
- а) Е. Делакруа
  - б) Ж. Енгр
  - в) Г. Моро
  - г) Г. Курбе

14) Який художник не є імпресіоністом?

- а) Е. Дега
- б) К. Моне
- в) О. Ренуар
- г) О. Дом'є

15. Хто з художників не є постімпресіоністом?

- а) В. Ван Гог
- б) П. Сезан
- в) П. Гоген
- д) О. Ренуар

16. Хто з художників не був неоімпресіоністом?

- а) Ж. Сьора
- б) П. Сіньяк
- в) А. Кросс
- г) Е. Мане.

17. Який напрямок мистецтва декларував свободу художника від умовностей і класичних норм:

- а) сентименталізм
- б) класицизм
- в) романтизм
- г) реалізм

18. Хто є автором скульптури «Громадяни Кале»?

- а) О. Роден
- б) А. Бурдель
- г) А. Майоль
- г) П. Дюбуа.

19. Хто з художників не був символістом:

- а) Г. Моро
- б) О. Редон
- в) Ф. фон Штук
- г) О.Ренуар.

20. Засновником детективного жанру в літературі вважається:

- а) А. Конан Дойл
- б) А. Крісті
- в) У. Колінз
- г) Е. А. По.

21. Основоположник жанру історичного роману:

- а) О. Дюма
- б) В. Скотт
- в) Ф. Шатобріан
- г) Дж. Байрон

22. Хто з письменників не належав до «веймарського класицизму»?

- а) Й. В. Гете
- б) Й. Гердер
- в) Ф. Шиллер
- г) В. Лессінг

23. Яка тематика сюжетів об'єднувала художників барбізонської школи?

- а) соціальна тема
- б) антична міфологія
- в) біблійні сюжети
- г) зображення природи.

24. У. Тернер – художник ХІХ століття, творчість якого відносять до стилю:

- а) романтизм
- б) класицизм
- в) імпресіонізм
- г) реалізм.

25. Що слугувало основою творчої програми прерафаелітів?

- а) звернення до творчості Рафаеля
- б) творчість майстрів раннього Відродження
- в) творчість майстрів Високого Відродження
- г) класицизм

26. Творчість Каміля Коро відносять до:

- а) реалізму
- б) класицизму
- в) романтизму
- г) імпресіонізму

27. Франц фон Штук – німецький художник, творчість якого пов'язують з:

- а) символізмом
- б) романтизмом
- в) експресіонізмом
- г) реалізмом

28. До якого художнього напрямку належала творчість німецького композитора Р. Вагнера?

- а) класицизм
- б) романтизм
- в) реалізм
- г) модернізм

29. Едуард Мане – вважається родоначальником:

- а) імпресіонізму
- б) абстракціонізму
- в) експресіонізму
- г) постімпресіонізму

30. Автором скандальної картини «Олімпія» створеної у 1863 р. був:

- а) К. Моне
- б) О. Ренуар
- в) Е. Мане
- г) Е. Дега

31. Імпресіонізм виник у мистецтві якої країни?

- а) Італія
- б) Австрія
- в) Франція
- г) Англія

32. Назва художнього напрямку «імпресіонізм» виникла як відгук на картину:

- а) «Враження. Схід сонця»
- б) «Весна»
- в) «Поле маків»
- г) «Собор в Руані»

33. «Братство прерафаелітів» оформилося в мистецтві:

- а) Франції
- б) Італії
- в) Англії
- г) Іспанії.

34. Яке місто зазнало у 50 –70-х роках ХІХ ст. радикальної перебудови за самими сучасними архітектурними принципами?

- а) Лондон
- б) Нью-Йорк
- в) Париж
- г) Берлін

35. У своїх портретах О. Ренуар використовував принципи:

- а) постімпресіонізму
- б) класицизму
- в) імпресіонізму
- г) романтизму

36. У середині ХІХ ст.. в англійській архітектурі домінував стиль:

- а) неоготика
- б) неокласицизм
- в) ампір
- г) модерн.

37. Головною темою творчості Е. Мане стало зображення:

- а) героїв античності
- б) парадних портретів
- в) повсякденного життя
- г) війн Наполеона

38. Художній напрям, що виник у XIX ст. і прагнув до правдоподібності зображення людського життя:

- а) романтизм
- б) неокласицизм
- в) реалізм
- г) символізм

39. На вершині Монмартра створена архітектором П. Абаді в 1875 р. церква:

- а) Нотр-Дам
- б) Сен-Женев'єв
- в) Сакре-Кер
- г) Валь-де-Грас

40. Основним жанром в якому працював О. Дом'є були:

- а) пейзаж
- б) портрет
- в) карикатура
- г) пастораль

41. Не належав до англійських поетів-романтиків:

- а) П.Шеллі
- б) Дж. Блейк
- в) Ф.Сідні
- г) Дж. Байрон

42. Найвидатніший німецький поет-романтик, автор поеми «Німеччина. Зимово казка»:

- а) Ф. Шиллер
- б) А. Шаміссо
- в) Г. Гейне
- г) Новаліс.

43. Який з німецьких композиторів-романтиків неодноразово у своїх творах звертався до середньовічного Нібелунгівського циклу?

- а) Р. Шуберт
- б) Р. Шуман
- в) Р. Вагнер
- г) Г. Гендель.

44. Англійський художник-романтик XIX ст., основою творчості якого став пейзаж:

- а) Дж. Констебл
- б) Е. Уайет
- в) Т. Гейнсборо
- г) У. Тернер

45. Хто з художників не відносився до постімпресіоністів:

- а) Е. Мане
- б) А. Тулуз-Лотрек
- в) В. Ван Гог
- г) П. Сезанн

46. Впровадив риси реалізму у оперному мистецтві:

- а) Р. Вагнер
- б) Дж. Верді
- в) Ж. Бізе
- г) Ш. Гуно

47. Бельгійський драматург-символіст, автор п'єси «Синій птах»:

- а) Ш. де Костер
- б) М. Метерлінк
- в) Дж. Енсор
- г) Б. Шоу.

48. Художник-постімпресіоніст, один з фундаторів рекламного дизайну:

- а) П. Гоген
- б) Ж. Сьора
- в) А. Тулуз-Лотрек
- г) В. Ван Гог.

49. Опера, яку написав не Дж.Верді:

- а) «Фальстаф»
- б) «Отелло»
- в) «Ріголетто»
- г) «Богема».

50. Опера, яку написав Ж. Бізе:

- а) «Кармен»
- в) «Аїда»
- в) «Травіата»
- г) «Трубадур».

51. Автор серії романів «Ругон-Маккари»

- а) Ч. Діккенс
- б) О. Бальзак
- в) В. Гюго
- г) Е.Золя

52. Лідер літературної течії натуралізму:

- а) Ч. Діккенс
- б) О. Бальзак
- в) В. Гюго
- в) Е. Золя

53. Хто не належав до числа письменників – натуралістів?

- а) Е. Золя
- б) Е. Гонкур
- в) Г. де Мопасан
- г) В. Гюго.

54. До якого художнього напрямку належала творчість А. Тулуз-Лотрека?

- а) імпресіонізм
- б) неоімпресіонізм
- в) постімпресіонізм
- г) символізм

55. Хто з архітекторів був найвидатнішим представником стилю «модерн»?

- а) Ч. Макінтош
- б) А. Гауді
- в) П. Беренс
- г) Ле Корбюзьє

Культура ХХ ст.

1. Хто не є представником авторів «літератури втраченого покоління»:

- а) Е. Хемінгуей
- б) А. Дос Пасос
- в) Р. Олдінгтон
- г) Е. Фолкнер

2. До безпредметного мистецтва належить:

- а) абстракціонізм
- б) кубізм
- в) фовізм
- г) футуризм

3. Основоположником супрематизму був:

- а) К. Малевич
- б) В. Кандинський
- в) Ж. Брак
- г) Ф. Марк

4. Проявом розвитку європейської масової культури у другій половині ХХ ст. стало поява:

- а) поп-арту
- б) сюрреалізму
- в) абстракціонізму
- г) соц-арту

5. Теорія абстракціонізму була розроблена:

- а) К. Малевичем
- б) В. Кандинським
- в) П. Мондріаном
- г) П. Клее.

6. Культ машин, руху, індустріалізації властивий художній течії:

- а) символізму
- б) експресіонізму
- в) футуризму
- г) фовізму.

7. Інтерпретація навколишнього світу в контексті геометричних побудов характерна для:

- а) футуризму
- б) кубізму
- в) експресіонізму
- г) дадаїзму

8. Колискою джазу було американський місто:

- а) Чікаго
- б) Нью-Йорк
- в) Новий Орлеан
- г) Сан-Франциско

9. Романи «Три товариші», «Тріумфальна арка» написав:

- а) Е. Хемінгуей
- б) Е. М. Ремарк
- в) Р. Олдінгтон
- г) Л. Фейхтвангер

10. Однією з основних тем творів письменників «літератури втраченого покоління» була:

- а) проблеми розвитку науки
- б) революції в країнах Європи
- в) важке становище робітників
- г) Перша світова війна

11. Сучасна культура, це – культура:

- а) модерну
- б) авангардизму
- в) реалізму
- г) постмодернізму

12. Як називається стиль модерн у Франції?

- а) Ар-нуво
- б) Югендстиль
- в) Сецесіон
- г) Ліберті

13. Самий знаменитий представник архітектури стилю модерн?
- а) А. Гауді
  - б) Г. Клімт
  - в) Ле Корбюзьє
  - г) В. Гропіус
14. Хто є автором проекту церкви Саграда Фамілія у Барселоні?
- а) А. Гауді
  - б) Міс ван дер Роє
  - в) Ле Корбюзьє
  - г) В. Гропіус.
15. За що фовістів називали «дикими»?
- а) за незвичність сюжетів
  - б) за яскравість кольорової палітри
  - в) за підвищену динаміку
  - г) за руйнування образів
16. Який з художників є засновником кубізму?
- а) Е. Кірхнер
  - б) П. Пікассо
  - в) Ф. Боччоні
  - г) А. Модільяні
17. У якій країні виник футуризм?
- а) Італія
  - б) Франція
  - в) Німеччина
  - г) Англія
18. Хто не є сюрреалістом?
- а) С. Далі
  - б) А. Бретон
  - в) П. Елюар
  - г) А. Магісс

19. Хто з митців є представником поп-арту?

- а) М. Ротко
- б) Х. Міро
- в) Е. Уорхол
- г) С. Далі

20. Хто автор скульптури «Стріляючий Геракл»?

- а) О. Роден
- б) А. Бурдель
- в) А. Майоль
- г) Б. Торвальдсен

21. Який з напрямків мистецтва не відноситься до другої половини ХХ століття?

- а) Гіперреалізм
- б) Оп-арт
- в) Боді-арт
- г) Модерн

23. Іноземний (міжнародний) стиль в архітектурі 20 століття називався:

- а) функціоналізм
- б) конструктивізм
- в) раціоналізм\
- г) модерн

24. Автор картини «Сон, викликаний польотом бджоли навколо граната за секунду до пробудження».

- а) Анрі Матісс
- б) Пабло Пікассо
- в) Сальвадор Далі
- г) Макс Ернст

25. Напрямок у мистецтві, головною ідеєю якого було руйнування будь-якої естетики?

- а) сюрреалізм
- б) дадаїзм
- в) поп-арт
- г) кубізм

26. Попередником сюрреалізму вважається:

- а) неокласицизм
- б) експресіонізм
- в) метафізичне мистецтво
- г) кубізм

27. Представником якого художнього напрямку був Дж.де Кіріко?

- а) дадаїзм
- б) сюрреалізм
- в) метафізичне мистецтво
- г) реалізм

28. Метафізичне мистецтво виникло у:

- а) Франції
- б) Італії
- в) Німеччині
- г) Австрії.

29. Найбільшого поширення експресіонізм набув у мистецтві:

- а) Франції
- б) Австрії
- в) Німеччини
- г) Англії

30. Архітектором, який сформулював 5 принципів сучасної архітектури, був:

- а) В. Гропіус
- б) О. Німеєр,
- в) Ле Корбюзьє
- г) ван дер Роє

31. В основі сюрреалізму лежить теорія:

- а) З. Фрейда
- б) Ф. Ніцше
- в) А. Шопенгауера
- г) О. Конта.

32. Група «Міст» об'єднала художників

- а) фовістів
- б) експресіоністів
- в) кубістів
- г) футуристів

33. «Магічний реалізм» – напрямок, який виник в літературі ХХ ст. у:

- а) Західній Європі
- б) США
- в) Латинській Америці
- г) Південній Африці.

34. Не був представником модернізму в літературі:

- а) Дж. Джойс
- б) М. Пруст
- в) Т. Манн
- г) Ф. Кафка

35. Модерністський роман «Процес» написав:

- а) Дж. Джойс
- б) Ф. Кафка
- в) Г. Мейрінк
- г) Л. Фейхтвангер

36. Роман Дж. Джойса «Улісс» відноситься до літературного напрямку:

- а) реалізм
- б) романтизм
- в) символізм
- г) модернізм

37. Творчість без контролю розуму, запис вільних асоціацій, марень, сновидінь притаманні такому напрямку, як:

- а) символізм
- б) сюрреалізм
- в) експресіонізм
- в) поп-арт

38. Філософсько-літературний напрям ХХ ст., для якого характерна підвищена увага до людського буття, свободи вибору, життя і смерті, називається:

- а) екзистенціалізм
- б) сюрреалізм
- в) соцреалізм
- г) модернізм

39. Хто не належав до письменників-екзистенціалістів:

- а) А. Камю
- б) Ж.-П. Сартр
- в) А. Мальро
- г) Л. Арагон

40. Цьому письменникові, «романтику від натуралізму», належить такі відомі твори, як «Сестра Керрі», «Американська трагедія»:

- а) Д. Ліндсей
- б) Т. Драйзер
- в) В. Фолкнер
- г) Г. Джеймс

41. Головна тема творчості цього письменника – «трагічний стоїцизм», якому присвячені «У снігах Кіліманджаро», «Прощай, зброє», «По кому подзвін», «Старий і море»:

- а) В. Фолкнер
- б) Д. Стейнбек
- в) Т. Драйзер
- г) Е. Хемінгуей

42. Колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії. Представник літературного напрямку «магічного реалізму»:

- а) Г. Г. Маркес
- б) П. Коельйо
- в) Л. К. Борхес
- г) Х. Кортасар

43. Музичний жанр, що оформився в останній третині XIX ст. в США в якості модифікованих пісень негрів-рабів Півдня США:

- а) Госпел
- б) Діксиленд
- в) Спірічуелс
- г) Регтайм

44. Хто з кінорежисерів не є представником експресіонізму:

- а) Ф. Мурнау
- б) Ф. Ланг
- в) Р. Віне
- г) Л. Бунюель

45. Хто з кінорежисерів є представником сюрреалізму:

- а) Л. Бунюель
- б) Ф. Мурнау
- в) А. Деблін
- г) Р. Віне

46. Творчість групи «Баухауз» була зосереджена у сфері:

- а) архітектури і дизайну
- б) дизайну і художньої творчості
- в) архітектури і образотворчого мистецтва
- г) літератури

47. Керівником об'єднання «Баухауз» у 20-х рр. XX ст. був:

- а) Л. Міс ван дер Рое
- б) В. Гропіус
- в) ван дер Вельде
- г) П. Клее

48. Американський художник Е. Хоппер був представником:

- а) реалізму
- б) абстракціонізму
- в) поп-арту
- г) сюрреалізму

49. Лідером напрямку абстрактного експресіонізму був:

- а) Е. Уайєт
- б) Е. Ворхол
- в) Дж. Поллок
- г) Е.Хоппер

50. Не належав до представників абстрактного експресіонізму:

- а) М. Ротко
- б) Дж. Поллок
- в) А. Горкі
- г) Е.Хоппер.

51. Художній напрямок, в якому працював Е. Ворхол:

- а) поп-арт
- б) боді-арт
- в) соц-арт
- г) супрематизм

52. Напрямок у французькому мистецтві початку ХХ ст., який абсолютизував яскраві кольорні поєднання, площинність і динамічність малюнка – це:

- а) кубізм
- б) фовізм
- в) експресіонізм
- г) абстракціонізм

53. Засновником і лідером дадаїзму був:

- а) Т. Тцара
- б) Дж. де Кіріко
- в) Р. Маггіт
- г) М. Ернст

54. Творчість Умберто Еко є яскравим явищем літератури:

- а) реалізму
- б) постмодернізму
- в) сюрреалізму
- г) модернізму

55. Творчість Х. Л. Боргеса є яскравим явищем літератури:

- а) реалізму
- б) постмодернізму
- в) сюрреалізму
- г) модернізму

56. Творчість Дж. Р. Толкієна пов'язана з розвитком літературного жанру:

- а) наукова фантастика
- б) фентезі
- в) детектив
- г) реалістичний роман

57. Подія громадянської війни в Іспанії присвячений роман

Е. Хемінгуей:

- а) Прощавай, зброє!
- б) По кому подзвін
- в) Фієста
- г) Смерть після полудня

II рівень завдань

(передбачає знання студентами змісту культурологічних термінів, імен видатних митців та їхніх творів)

1. Вкажіть, що означає поняття «доричний ордер».
2. Вкажіть, що означає поняття «іонійський ордер».
3. Вкажіть, що означає поняття «корінфський ордер».
4. Дати пояснення терміну «авангардизм».
5. Дати пояснення терміну «академізм».
6. Дати пояснення терміну «ампір».
7. Дати пояснення терміну «антропоцентризм».
8. Дати пояснення терміну «артефакт».
9. Дати пояснення терміну «гравюра».
10. Дати пояснення терміну «гуманізм».
11. Дати пояснення терміну «еллінізм».
12. Дати пояснення терміну «ісихазм».
13. Дати пояснення терміну «кітч».
14. Дати пояснення терміну «класицизм».

15. Дати пояснення терміну «конструктивізм».
16. Дати пояснення терміну «конструктивізм».
17. Дати пояснення терміну «космополітизм».
18. Дати пояснення терміну «маньєризм».
19. Дати пояснення терміну «містицизм».
20. Дати пояснення терміну «модерн».
21. Дати пояснення терміну «модернізм».
22. Дати пояснення терміну «офорт».
23. Дати пояснення терміну «перформенс».
24. Дати пояснення терміну «поп-арт».
25. Дати пояснення терміну «постмодернізм».
26. Дати пояснення терміну «ренесанс».
27. Дати пояснення терміну «романтизм».
28. Дати пояснення терміну «сентименталізм».
29. Дати пояснення терміну «символізм».
30. Дати пояснення терміну «стоїцизм».
31. Дати пояснення терміну «схоластика».
32. Дати пояснення терміну «тотемізм».
33. Дати пояснення терміну «функціоналізм».
34. Дати пояснення терміну «цивілізація».
35. Дати пояснення терміну «античний».
36. Дати пояснення терміну «антропоцентризм».
37. Дати пояснення терміну «візантінізм».
38. Дати пояснення терміну «вітраж».
39. Дати пояснення терміну «гобелен».
40. Дати пояснення терміну «гуманізм».
41. Дати пояснення терміну «декаданс».
42. Дати пояснення терміну «еклектика».
43. Дати пояснення терміну «класицизм».
44. Дати пояснення терміну «лірика».
45. Дати пояснення терміну «магія».
46. Дати пояснення терміну «мозаїка».
47. Дати пояснення терміну «натуралізм».
48. Дати пояснення терміну «натюрморт».
49. Дати пояснення терміну «пастораль».
50. Дати пояснення терміну «сюрреалізм».
51. Дати пояснення терміну «фреска».
52. Дати пояснення терміну «футуризм».

53. Назвіть видатних американських письменників другої пол. XIX – першої пол. XX ст.
54. Назвіть видатних англійських письменників кінця XIX – першої пол. XX ст.
55. Назвіть видатних кінорежисерів першої половини XX ст.
56. Назвіть видатних німецьких письменників кінця XIX – першої пол. XX ст.
57. Назвіть видатних французьких письменників кінця XIX – першої пол. XX ст.
58. Назвіть видатних японських письменників XX ст.
59. Назвіть імена видатних англійських письменників XVII – XVIII ст.
60. Назвіть імена видатних давньогрецьких істориків.
61. Назвіть імена видатних діячів німецького Просвітництва.
62. Назвіть імена видатних діячів французького Просвітництва.
63. Назвіть імена видатних європейських композиторів другої пол. XIX ст.
64. Назвіть імена видатних майстрів італійського бароко.
65. Назвіть імена видатних німецьких письменників XVIII ст.
66. Назвіть імена видатних римських істориків.
67. Назвіть імена видатних французьких скульпторів XIX – першої пол. XX ст.
68. Назвіть імена найвидатніших драматургів античної доби.
69. Назвіть найважливіші риси готичної архітектури.
70. Назвіть найважливіші риси романського стилю.
71. Назвіть найвидатніших представників голландської художньої школи XVII ст.
72. Назвіть найвидатніших представників іспанської художньої школи XVII ст.
73. Назвіть найвидатніших представників фламандської художньої школи XVII ст.
74. Назвіть найвидатніші пам'ятки архітектури Візантії.
75. Назвіть найвидатніші пам'ятки готичної архітектури.
76. Пояснити зміст поняття «епос».
77. Пояснити зміст поняття «культурно-історичний регіон».
78. Пояснити термін «готика».
79. Поясніть зміст поняття «барбізонська школа».
80. Поясніть зміст поняття «амарнський стиль».

81. Поясніть зміст поняття «антична культура».
82. Поясніть зміст поняття «ар-нуво».
83. Поясніть зміст поняття «архітектурний ордер».
84. Поясніть зміст поняття «героїчний епос».
85. Поясніть зміст поняття «культура асиміляція».
86. Поясніть зміст поняття «куртуазна поезія».
87. Поясніть зміст поняття «магічний реалізм».
88. Поясніть зміст поняття «національна культура».
89. Поясніть зміст поняття «поезія трубадурів»
90. Поясніть зміст поняття «утопізм»
91. Поясніть зміст поняття «художній стиль»
92. Поясніть термін «антиутопія».
93. Представники яких соціальних верств були творцями поезії трубадурів?
94. Хто і коли став родоначальником техніки живопису олійними фарбами ?
95. Чому з'явилася література «втраченого покоління»?
96. Чому П. Брейгель-старший отримав прізвисько «мужицький»?
97. Що зумовило появу стилю «бароко»?
98. Яких тем торкалася лицарська поезія?
99. Які групи населення були причетні до створення поезії вагантів?
100. Які теми висвітлював лицарський роман?

III рівень завдань

(передбачає розуміння студентами певних культурних процесів, динаміки розвитку або занепаду культури, встановлення причинно-наслідкових зв'язків)

1. Поясніть, чому наприкінці XIX ст. в європейській культурі набув поширення символізм.
2. Визначте культурні особливості північноамериканського регіону.
3. Поясніть, як друга науково-технічна революція вплинула на розвиток культури XX ст.
4. Визначте чинники появи і розвитку античної культури.
5. З'ясуйте спільне і відмінне у італійському та північному Відродженні.

6. Доведіть, що поширення буддизму і даосизму у країнах Далекого Сходу справило великий вплив на їх культуру.
7. Визначте культурні особливості латиноамериканського культурного регіону.
8. Визначте культурні особливості арабо-мусульманського регіону.
9. Визначте культурні особливості європейського регіону.
10. Визначте культурні особливості далекосхідного регіону.
11. Вкажіть особливості візантійської культури та її відмінності від західноєвропейської.
12. Визначте головні ідейні та естетичні засади культури італійського Відродження.
13. Назвіть причини занепаду ренесансної культури в Європі.
14. Визначте культурні особливості індійського регіону.
15. Визначте особливості культури Північного Відродження.
16. Охарактеризуйте особливості культури Ренесансу у Франції.
17. Охарактеризуйте особливості ренесансної культури в Англії.
18. Охарактеризуйте роль Просвітництва у розвитку культури кінця XVII - XVIII ст.
17. Визначте характерні риси культури класицизму XVII - XVIII ст.
18. Визначте основні особливості мистецтва рококо.
19. Назвіть чинники появи романтизму та основні його ідейні засади.
20. Назвіть науково-технічні чинники культурних процесів кінця XIX - першої половини XX ст.
21. Визначте соціально-політичні чинники культурних процесів кінця XIX – першої половини XX ст.
22. Охарактеризуйте концептуальні засади архітектури першої половини XX ст.
23. Охарактеризуйте філософсько-естетичні засади символізму.
24. Визначте ідейні засади модернізму у мистецтві та літературі XX ст.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття «культура» в сучасній науковій думці.
2. Загальні риси європейського культурного регіону.
3. Особливості культурного розвитку тропічно-африканського регіону.
4. Загальні риси північноамериканського культурного регіону.
5. Особливості культурного розвитку арабо-мусульманського регіону.
6. Загальні риси культурного розвитку індійського регіону.
7. Латиноамериканський культурний регіон.
8. Загальні риси культурного розвитку далекосхідного регіону.
9. Виникнення релігії та характер ранніх релігійних вірувань.
10. Зародження наукових знань у первісному суспільстві.
11. Розвиток мистецтва у первісному суспільстві.
12. Література (поезія та проза) давньої Греції.
13. Давньоримська література (проза та поезія).
14. Розвиток науки в античному світі.
15. Театральне мистецтво в античному світі.
16. Архітектура давньої Греції.
17. Розвиток культури доби еллінізму.
18. Архітектура давнього Риму.
19. Риси повсякденного життя людей античного світу.
20. Значення античної культури та її вплив на подальший культурний розвиток.
21. Давньосхідні цивілізації як культурний феномен.
22. Особливості культурної еволюції Стародавнього Сходу.
23. Досягнення культури Месопотамії та Стародавнього Єгипту.
24. Своєрідність культурного розвитку Стародавніх Індії та Китаю.
25. Релігійно-філософські системи в країнах Стародавнього Сходу (буддизм).
26. Релігійно-філософські системи в країнах Стародавнього Сходу (даосизм).
27. Релігійно-філософські системи в країнах Стародавнього Сходу (конфуціанство).
28. Релігійно-філософські системи в країнах Стародавнього Сходу (зороастризм).

29. Розвиток науки в середньовічній Європі. Схоластика. Середньовічні університети.
30. Архітектура і мистецтво середньовічної Європи. Романський та готичний стилі.
31. Лицарська субкультура та література середньовіччя.
32. Головні риси візантійської культури. Періодизація історії культури Візантійської імперії.
33. Ранньовізантійська культура (IV – VII ст.).
34. Культура Візантії класичного періоду (друга пол. VII – XII ст.).
35. Пізньовізантійська культура (XIII – середина XV ст.).
36. Культура цивілізацій доколумбової Америки.
37. Особливості культурного розвитку Японії у середні віки.
38. Соціальні утопії доби Ренесансу та їх ідейні витоки.
39. Ренесансна культура та ідеологія Реформації.
40. Макіавеллі та «макіавеллізм».
41. Культура Відродження в Англії (XV – початок XVII ст.).
42. Проторенесанс і ранній Ренесанс в Італії.
43. Мистецтво Високого Відродження. Творчість найвидатніших митців.
44. Особливості пізньоренесансної культури в Італії. Культура Венеції у XVI ст.
45. Література європейських країн доби Відродження.
46. Архітектура доби Відродження.
47. Культура Відродження у Німеччині XV – XVI ст..
48. Ренесансна культура у Нідерландах. Творчість провідний митців.
49. Ренесансна культура у Франції.
50. Голландське мистецтво XVII ст.
51. Фламандська художня школа XVII ст.
52. Іспанська культура XVI – XVII ст.
53. Головні чинники розвитку європейської культури у XVII – XVIII ст.
54. Архітектура Європи у XVII – XVIII ст. Бароко, рококо, класицизм.
55. Образотворче мистецтво XVII ст. Бароко, класицизм.
56. Музичне мистецтво Європи у XVII – XVIII ст.
57. Образотворча мистецтво Англії у XVIII – XIX ст.
58. Мистецтво скульптури у XIX – першій половині XX ст.

59. Розвиток музичного мистецтва Європи у XIX ст. Творчість провідних композиторів.
60. Європейська література XVII – XVIII ст. Класицизм, сентименталізм і т.д.
61. Французька література XIX ст. Основні риси і художні напрямки.
62. Романтизм в європейській літературі першої половини XIX ст.
63. Реалізм у європейській літературі XIX ст.
64. Французький імпресіонізм 60 – 70-х рр. XIX ст.
65. Постімпресіонізм як явище художньої культури кінця XIX ст. – початку XX ст.
66. Символізм у європейській літературі останньої третини XIX ст.
67. Декаданс та постімпресіонізм у культурі кінця XIX ст.
68. Технічний прогрес та зміни повсякденного життя у XIX ст.
69. Експресіонізм як мистецький напрямок початку XX ст.
70. Кубізм як мистецький напрямок початку XX ст.
71. Англійська література XIX – початку XX ст.
72. Культура США у XX ст.
73. Розвиток архітектури у другій половині XX – на початку XXI ст.
74. Розвиток музичного мистецтва Європи і Америки кінця XIX – першої половини XX ст.
75. Література і мистецтво «втраченого покоління» (20-30-ті рр. XX ст.).
76. Модернізм у театральному мистецтві і кінематографі XX ст.
77. Архітектура останньої третини XIX – першої половини XX ст.
78. Стиль «модерн» в архітектурі та мистецтві Європи.
79. Головні чинники культурного розвитку кінця XIX – першої половини XX ст.
80. Розвиток музичного мистецтва у другій половині XX – на початку XXI ст.
81. Література і мистецтво народів Латинської Америки у XX ст.
82. Роль культури за умов тоталітарного режиму.
83. Динаміка розвитку радянської культури у 20-30-х рр. XX ст.
84. Динаміка розвитку радянської культури у 1945 – 1985 рр.
85. Сюрреалізм у мистецтві XX ст.
86. Кіномистецтво другої половини XX ст.

87. Причини поширення та прояви прояви масової культури.
88. Фемінізм та емансипація жінок.
89. Молодіжний протестний рух 60-х рр. XX ст.
90. Процес соціально-економічної та культурної модернізації сучасних східних суспільств.
91. Культурне життя ісламських країн у XX – перші десятиліття XXI ст. Традиції і новації.
92. Реформи Кемаля Ататюрка та їх вплив на сучасну Туреччину.
93. Специфіка розвитку японської цивілізації у XX – перші десятиліття XXI ст. Поєднання модернізації і традиції у культурі.
94. Особливості розвитку китайської цивілізації у XX – перші десятиліття XXI ст. Поєднання модернізації і традиції у культурі.
95. Культурне життя сучасної Латинської Америки. Фестивальна культура.
96. Криза ідентичності національних держав та роль глобалізації.

СЛОВНИК

Авангардизм – узагальнюючий термін для позначення новаторських напрямів у художній культурі ХХ ст., для яких характерний пошук нових, нетрадиційних засобів вираження.

Адаптація культурна – пристосування людини та людських спільнот до життя в оточуючому їх світі шляхом створення та використання культури як штучного (неприродного) утворення через зміну оточуючого середовища та себе у ставленні до неї відповідно до життєвих потреб.

Акультурація – термін виник у 1930-х рр. у США, ним визначаються процеси взаємовпливу культур, у результаті чого культура одного народу повністю або частково сприймає культуру іншого народу.

Аксіологія – вчення про цінності. Окрема філософська дисципліна, яка вивчає ціннісне ставлення людини до світу – етичне, естетичне, релігійне тощо.

Акціонізм – один із проявів мистецького авангарду, модернізму, неоавангарду. Цим терміном позначаються різноманітні дії у просторі та часі (“гепенінг”, “перформанс” та ін.).

Андеграунд – нелегальне, яке не підтримується або навіть переслідується офіційною владою явище художньої культури.

Апокриф – твір християнської літератури і фольклору, який не визнаний церквою канонічним і заборонений нею.

Археологія – вивчення минулого на основі матеріальних залишків діяльності людини.

Архетип – прообраз, початкова форма, зразок, модель культурно значимої дії, що передається від покоління до покоління на несвідомому рівні.

Асиміляція культурна – повне або часткове поглинання культури одного, як правило, менш цивілізованого і більш “слабкого” народу іноземною культурою, найчастіше шляхом завоювання.

Альтернативні культури – складні культурні утворення, так звані нові культури, що протиставляються традиційній, домінуючій культурі в суспільстві як щось більш перспективне, як рятівна альтернатива.

“Аполлонійська” культура (за Ф. Ніцше) – поняття, запропоноване Ф. Ніцше для характеристики двох початків у бутті культури, наявність яких він вбачав в образах Аполлона і Діоніса. “Аполлонійська” культура – світле, раціональне начало; “діонісійська” культура – темне, хаотичне, ірраціональне начало.

Афірмативна культура (за Г. Маркузе) – поняття увів у 1930-х рр. німецько-американський філософ Герберт Маркузе (1898–1979), який розумів афірмативну культуру як культуру буржуазної епохи, яка рухається до виділення з цивілізації розумового і духовного світу як незалежної вищої сфери стосовно цивілізації.

Артефакт – будь-який штучно створений об’єкт, який має як певні фізичні характеристики, так може мати і знаковий або символічний зміст.

Архаїчна культура – ранній етап у розвитку культури будь-якого стилю. Культура цього періоду характеризується синкретизмом.

Археологічна культура – поняття, що визначає єдність археологічних пам’яток, які належать до одного часу, певної території та відрізняються місцевими особливостями.

Бароко (від порт. barroco ісп. barruoco та фр. baroque – «перлина неправильної форми») – стиль у європейському мистецтві (живописі, скульптурі, музиці, літературі) та архітектурі початку XVI століття – кінця XVIII століття. Хронологічно бароко слідує за Ренесансом, за ним іде Класицизм. За естетичним визначенням, бароко – стиль, що виникає на хвилі кризи гуманізму і народження маньєризму. Він висловлює бажання

насолоджуватись дарунками життя, мистецтва і природи. Основні риси стилю бароко – парадність, урочистість, пишність, динамічність. Архітектура бароко вирізняється просторовим розмахом, плавністю й складним поєднанням криволінійних форм, злиттям об'ємів у динамічну масу, багату на скульптурний декор. Часто зустрічаються розгорнуті колони, пілястри. Куполи набувають складних форм, стають багатоярусними.

Вертеп – пересувний ляльковий театр. Набув поширення в барокову добу XVI–XVIII ст. За формою – двоповерхова скринька. Вертеп складається з різдвяної драми та сатирично-побутової інтермедії. Основним є сюжет про народження Ісуса Христа.

“Виклик-і-відповідь” (за А. Тойнбі) – один із законів, сформульованих англійським культурологом та істориком Арнольдом Тойнбі. За допомогою цього закону визначається динаміка цивілізації, розвиток якої відбувається за несприятливих умов. Сприятливі умови ворожі для розвитку цивілізації.

Вербальні знакові системи – одна з найважливіших знакових систем. Поліструктурна, розгалужена, ієрархічна, багаторівнева організація знаків. Будь-яка мова – це історично складена знакова система, яка створює основу всієї культури того чи іншого народу.

Відеоарт – напрям у медіамистецтві, який використовує для вираження мистецької концепції можливості відеотехніки, комп'ютерної та телевізійної техніки. Основні риси відеоарту: спектакулярна візуальність, ненаративність, підкреслена суб'єктивність світосприйняття.

Відродження (Ренесанс) – епоха в історії культури країн Західної та Центральної Європи (XIV–XVI ст.). Характеризується відродженням античної культури. Ренесанс в Україні мав своєрідний характер і як історичний етап хронологічно не збігався з європейським. Однією з видатних українських

ренесансних архітектурних пам'яток є каплиця Боїмів у Львові (перша пол. XIV–XVII ст.) з багатим скульптурно-декоративним оздобленням.

Віртуальна культура – штучно створене комп'ютерними засобами середовище, до якого можна входити, спостерігати трансформації та вступати в контакти з штучними персонажами. Створені в результаті морфінга (перетворення одного об'єкта на інший шляхом поступової трансформації) трансформери свідчать про антиєрархічну невизначеність віртуальних естетичних об'єктів.

Галерея – приміщення для експонування творів мистецтва та проведення різноманітних мистецьких заходів. Центрами культурного життя в УАБС НБУ є галерея мистецтв “Академічна” та галерея актуального мистецтва “Академ-арт”.

Герменевтика – мистецтво тлумачення, пояснення класичних текстів. Вчення про принципи їхньої інтерпретації.

Гравюра – вид графіки, у якому зображення є друкованим відбитком з малюнка, виконаним художником-гравером на спеціально підготовленій друкарській формі.

Графіка – вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є малюнок, виконаний на папері за допомогою пензля, олівців, пера тощо.

“Дегуманізація мистецтва” (за Х. Ортегою-і-Гассетом) – праця іспанського філософа Хосе Ортегі-і-Гассета (1883–1955), написана в 1925 р., у якій розглядається природа нового мистецтва, якому притаманна тенденція до дегуманізації мистецтва. У новому живописі відхід від натурального відводить від “олюдненого” сюжету в протилежний бік, а естетична насолода відбувається завдяки перемозі над “людським”.

Декаданс – загальна назва кризових, занепадницьких, песимістичних, деструктивних настроїв у мистецтві. Декаданс – певне світосприйняття, духовний стан.

Драма – п'єса з гострим конфліктом соціального або побутового характеру, який розвивається в постійній напрузі.

Духовна культура – культурні форми, які орієнтовані на вироблення знань і моральних цінностей: міфологія, релігія, мистецтво, наука. Її особливостями є неутилітарність, свобода творчості, особливий духовний світ, багатший за реальний світ.

Елітарна культура – поняття в культурології, протилежне поняттю “масової культури”. Концепція елітарної культури стверджує необхідність існування в суспільстві особливої верстви – еліти, яка виконує специфічні соціальні та культурні функції.

Ентелехія культури – термін, який був введений у філософію Аристотелем. Цей термін для з'ясування процесів, які відбуваються в ході діалогу культур.

Естетика – філософське вчення про прекрасне, художнє освоєння дійсності.

Етнос – історично сформована стійка єдність людей, культурна спільність якої зумовлює єдність психічного самовідчуття.

Етногенез – тривалий процес утворення й розвитку племені, народу, нації.

Експресіонізм – напрям, що існував в європейському мистецтві та літературі в перші десятиліття ХХ ст. Представники напрямку метою мистецтва вважали вираження суб'єктивних уявлень митця про дійсність, що зумовлювало потяг до загостреної емоційності, гротеску.

Етикет – норми поведінки, порядок дій і правил, відносин і принципів, які становлять сукупність усвідомлених і конкретизованих стосовно того чи іншого суспільства норм загальнолюдської моралі.

Етнографія – наукова дисципліна, що вивчає народ і його творчість.

Європоцентризм – культурофілософська установка, за допомогою якої доводиться культурна винятковість, заснована на ідеї переважання цінності європейської культури.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, художнє відображення видимого світу фарбами на будь-якій поверхні. Відповідно до призначення творів живопис поділяється на монументальний, станковий, театральнo-декораційний та мініатюру.

Іконопис – мистецтво писання ікон; особливо характерне для православної традиції.

Інтертекстуальність (за Ю. Кристевою) – термін для визначення спектра міжтекстуальних відношень. Будь-який текст є частиною широкого культурного тексту.

Кінетичне мистецтво – напрям у західному мистецтві 50–60-х рр. ХХ ст., що характеризується створенням об'єктів і конструкцій, які приводяться в рух за допомогою струму, вітру тощо.

Кітч – специфічне явище, яке належить до найнижчих прошарків масової культури; синонім стереотипного псевдомистецтва, позбавленого художньо-естетичної цінності.

Класицизм – один з головних напрямів в європейському мистецтві, архітектурі, літературі XVII–XVIII ст. Зразком для класицизму слугували художні культури Давньої Греції та Риму.

Конструктивізм – течія в мистецтві початку ХХ ст. Конструктивісти зводили композицію до простої естетичної конструкції. Завдяки цьому архітектура перетворювалася у функціональне проектування і будівництво, а художньо-образне мислення – у дизайн.

Контркультура – субкультура, норми і цінності якої вступають у суперечку з пануючою культурою. Загальне визначення різнорідних поглядів, форм поведінки та ідеалів, притаманних групам молоді й інтелігенції, які заперечують загальноприйняті цінності суспільства.

Кромлех – у широкому значенні використовується для всіх категорій мегалітичних камерних гробниць. Також означає кільце з каменів навколо кургану.

Кубізм – модерністська течія в західноєвропейському мистецтві початку ХХ ст., представники якої зображували реальний світ у вигляді комбінації геометричних форм (куба, кулі, циліндра, конуса тощо) та деформованих фігур.

Культура – універсум штучних об'єктів (ідеальних і матеріальних предметів); об'єктивованих дій і відношень, створений людством у процесі засвоєння природи, а також має структурні, функціональні та динамічні закономірності.

Культура андеграунда – підпільна, нелегальна культурна організація або рух, а також напрямки в мистецтві, які переслідуються офіційною владою. Інколи – “підпільне мистецтво”.

Культурна ідентифікація – самовизначення людини всередині конкретної культури.

Культурна система – термін, який пояснює стан культури, що проявляється в об'єднанні всіх її елементів, які знаходяться у відношеннях і зв'язках одне з одним, у певній цілісності та єдності.

Культурний ареал – географічний район, у середині якого в різних культурах виявляється схожість головних рис.

Культурний паттерн – структурні взірці культури, стереотипи поведінки, що склалися в межах певної культури; стійка конфігурація зв'язків людей один з одним, предметним і природним середовищем.

Культурний шок – первісна, початкова реакція індивідуальної або групової свідомості на становлення індивіда або групи з іншою культурною реальністю.

Культурна спадщина – сукупність усіх культурних матеріальних і духовних досягнень певного суспільства, його історичний досвід, який зберігається в арсеналі людської пам'яті, витримавши випробування часом, і передається наступним поколінням як щось цінне.

Культурна традиція – елементи цілісного багатовікового процесу розвитку культури, які історично відтворюються протягом довгого часу або в різних типах культур.

Культурогенеза – один з видів соціальної та історичної динаміки культури, що полягає в породженні нових культурних форм та їх інтеграції в існуючі культурні системи, а також у формуванні нових культурних систем і конфігурацій. Вчення про походження культури.

Культурознавство – опис досягнень культури. Галузь знання, що становить основу культурології.

Культурологія – гуманітарна наука про найбільш загальні закони розвитку і функціонування культури.

Ленд-арт – твори (артефакти або акції), які створені в природному середовищі, за умови, що останнє становить вагому семантичну та структурно-композиційну частину.

Магія – система обрядів, пов'язаних із віруваннями у здатність надприродним шляхом впливати на людей, тварин, сили природи та божества.

Маргінальна культура – культура, яка виникає в результаті конфлікту з суспільними нормами й є вираженням специфічних відношень з існуючим суспільним ладом; протиставляє домінуючій культурі власні, неструктуровані цінності та ознаки. Або культура, яка виникла в результаті міграції населення, яке вимушене дотримуватися традицій двох різних культур.

Масова культура – такий вид культурної традиції, який виробляється у великих обсягах. Це культура повсякденного життя, що

надається широкій аудиторії засобами масової інформації та комунікації.

Матеріальна культура – усі матеріальні предмети, створені людиною, а також винаходи та технології. До матеріальної культури входять такі сфери життєдіяльності людини: культура праці, культура побуту, культура проживання тощо.

Мезоліт – перехідний період від палеоліта до неоліта. Характеризується мисливсько-збиральницьким способом життя та широким використанням мікролітів у кременевій індустрії.

Метакультура має позаетнічний характер і містить різні, але схожі за деякими загальними параметрами культури. В основі єдності можуть знаходитися мова, природні умови, релігія.

Мистецтво – форма культури, що виявляє творчий потенціал особистості та слугує історичним способом задоволення її естетичних потреб; художня творчість та інші види діяльності людини, що об'єднуються як художньо-образні форми відображення дійсності.

Мініатюра – твір образотворчого мистецтва невеликого розміру. Використовувалася у вигляді книжкової ілюстрації.

Міф – світогляд родового і ранньокласового суспільства, у якому одухотворені та персоніфіковані природні сили і соціальні явища.

Міфологема у культурі – термін, який отримав розповсюдження в ХХ ст. у зв'язку з активізацією інтересу до міфу в культурології. Свідоме запозичення міфологічних мотивів і перенесення їх у світ сучасної художньої культури.

Мови культури – знакові системи, у яких і за допомогою яких виражаються різноманітні ціннісні змісти та забезпечується культурне та міжкультурне спілкування, збереження і трансляція цінностей культури.

Модерн (стиль модерн) – період розвитку європейського мистецтва на межі ХІХ–ХХ ст. Головним змістом модерну було прагнення

художника протиставити свою творчість історизму та еkleктизму. Це не один стиль, а декілька різноманітних стилів і течій.

Модернізм – загальне визначення художніх тенденцій, течій, шкіл, діяльності окремих майстрів ХХ ст., які поривають з традиціями мистецтва і які вважали формальний експеримент основою свого творчого методу.

Мозаїка – вид монументального мистецтва; орнамент або зображення, виконане з окремих кольорових шматочків скла, смальти, камінців, закріплених на цементі. Зображення Оранти в головній апсиді Софійського собору в Києві (ХІ ст.) виконано в техніці мозаїки.

Мораль – система норм, правил, цінностей, ідеалів, поведінки як окремих людей, так і соціальних груп у суспільстві.

Народна культура – створюється в повсякденній трудовій діяльності народних мас на основі багатого життєвого досвіду, накопиченого століттями.

Національна культура – сукупність загальних і спеціалізованих галузей і здобутків культури певної національної спільноти, вияв специфіки того чи іншого етносу у сфері культурного надбання. Вірування, цінності, символи, норми та взірці поведінки, що характеризують людську спільноту в тій чи іншій країні.

Національна свідомість – усвідомлення народом своєї спільності, національної своєрідності; усвідомлення людиною приналежності до певного народу, його культури, мови, усвідомлення свого місця у світовій цивілізації.

Неокласицизм – художні течії другої половини ХІХ – початку ХХ ст., що ґрунтувалися на класичних традиціях античного мистецтва, епохи Відродження та класицизму.

Неоліт – новий кам'яний вік (X – поч. III тис. до н. е.), завершальний період кам'яної доби. З неолітом пов'язаний початок переходу від привласнюючих форм господарства до відтворювальних.

Неостилі – загальна назва стилів, історичних стилізацій, штучне відтворення історичних стилів минулого в наступні епохи.

Ноосфера (за В. Вернадським) – верхній шар земної кулі, втягнутий У розумову діяльність людини.

Обряд – виконання людьми символічно-умовних дій, якими супроводжуються певні події життя людини, календарні свята, окремі трудові процеси.

Онтологія культури – розділ культурології, що вивчає буття культури.

Опера – музично-драматичний твір, у якому об'єднано інструментальну музику з вокальною, текст і образотворче мистецтво, призначений для виконання в театрі.

“Осьовий” час (за К. Ясперсом) – одне з ключових понять у культурологічному світогляді німецького культуролога Карла Ясперса. Під “осьовим часом” він розумів епоху від 800 до 200 рр. до н.е., у яку визначилися масштаби і питання всього наступного розвитку світової цивілізації. З “осьового часу” починається єдність людської історії.

Палеоліт – стародавній кам'яний вік, який розпочався приблизно 2 млн. років тому з появою людини та знярядь, що використовувались у мисливстві та рибальстві. У цей період розвивається печерне мистецтво.

Пейзаж – жанр образотворчого мистецтва, у якому основним об'єктом зображення є природа.

Перформанс – форма сучасного мистецтва, один з різновидів акціонізму, який виник у 1960-х рр. Це вистава, що здійснюється художником згідно зі заздалегідь продуманою концепцією і без акцентування на можливостях акторської техніки.

Печерне мистецтво – комплекс художніх пам’яток, знайдених у печерах і створених у період, коли ці печери використовувалися людиною для житла або святилищ.

Поп-арт – одна з течій у мистецтві модернізму, яку використовує у своїх композиціях реальні побутові предмети, їх естетизує, зводячи до рангу мистецтва випадкові їх сполучення.

Пасіонарність (за Л. Гумільовим) – термін, який введений до наукового вжитку російським істориком Л. Гумільовим (1912–1992). Основою є висока цілеспрямованість окремих індивідів, здатних до самопожертви заради реальної та ілюзорної мети щодо її реалізації. Пасіонарність знаходиться в основі будь-яких справ, які залишають сліди в історії.

Первісна культура – найтриваліший в історії людства культурноісторичний період. Однією з найважливіших періодизацій є археологічна, в основу якої покладено відмінності в матеріалі та техніці виготовлення знарядь праці (палеоліт, мезоліт і неоліт).

Постмодернізм – термін, за допомогою якого визначаються структурно східні явища в суспільному житті та культурі індустріально розвинених країн. Характерною особливістю є об’єднання в межах одного твору стилів, образних мотивів і художніх прийомів, запозичених з різних епох, регіонів, субкультур.

Релігія – одна з форм суспільної свідомості, сукупність духовних уявлень, що ґрунтуються на вірі в існування Бога або богів, а також відповідна поведінка і специфічні дії людини (культ), соціальний інститут культури.

Реді-мейд – течія авангардного мистецтва 1960-х рр., представники якої склали композиції з “готових” речей. В абсурдних сполученнях символізувало прагматизм “суспільства споживання” середини ХХ ст.

Ритуал – форма символічної поведінки, система дій і мовлення, яка є основним вираженням культових взаємин.

Рок-культура – явище молодіжної субкультури, яке виникло у Великій Британії та США в 1960-х рр. навколо року – нового музичного стилю і яке відображало його нонконформістський пафос.

Романтизм – одна з двох (поряд з класицизмом) основоположних тенденцій художнього мислення. У вузькому конкретно-історично-му змісті під романтизмом часто розуміють певний художній напрямок кінця XVIII ст. – поч. XIX ст.

Світова культура – сукупність культурних досягнень людства.

Семіотика – наука про знаки та знакові системи, знакову поведінку – лінгвістичну та нелінгвістичну комунікації.

Сентименталізм – тенденція мислення, спрямована на виявлення, підсилення емоційної сторони художнього образу, який безпосередньо впливає на почуття людини. Сентименталізм звернений не до розуму, а до почуття.

Символізм – суттєвий засіб мистецтва, наданий для установалення зв'язку видимого і конкретного зі світом ідеальних уявлень. Як художня течія символізм існував лише в літературі. Символічне мислення в образотворчому мистецтві персоніфікується в алегоріях, щоб стати образним і баченим.

Символ у культурі – умовний речовий розпізнавальний знак для членів певного суспільства або конкретної соціальної групи.

Симулякр – одне з ключових понять постмодерністської естетики, що займає в ній місце, яке в класичних, естетичних системах займає художній образ. Це образ відсутньої дійсності, гіперреалістичний об'єкт, за яким немає будь-якої реальності; пуста форма, артефакт, заснований лише на власній реальності. За Бодрійяром, симулякр – псевдоріч, яка заміщує “агонізуючу реальність”.

постреальність через симуляцію, яка видає відсутність за присутність.

Синкретизм первісної культури – поняття в культурології, що визначає одну з особливостей початкової стадії засвоєння світу людиною. Позначене тим, що кордони між формами людської діяльності були нечіткими і невизначеними.

Скульптура – вид образотворчого мистецтва, твори якої мають об'ємну тривимірну форму і виконані з твердих чи пластичних матеріалів (Іван Кавалерідзе. Пам'ятник Т. Шевченку у Ромнах. 1918).

Соціалістичний реалізм – суспільний та ідеологічний напрямок офіційного мистецтва СРСР у 1934–1991 рр. Штучно створене державною владою явище, яке не було художнім стилем. З партійних позицій повинен відображати дійсність, головним змістом якої є класова боротьба.

Структуралізм – напрямок у гуманітарному знанні, що сформувався в 1920-ті рр. і пов'язаний з використанням структурного методу, моделювання, елементів семіотики і математизації.

Субкультура – культура груп, об'єднань у межах більш значного культурного об'єднання. У цілому, субкультура специфічний засіб диференціації розвинених національних і регіональних культур, у яких поряд з основною, класичною тенденцією, існують інші своєрідні культури як за формою, так і за змістом.

Супрематизм – одна з течій абстрактивізму як метод вираження вищої реальності. Засновником супрематизму є К. Малевич – автор програмного твору “Чорний квадрат” (1915). Твори супрематизму є комбінаціями кольорових геометричних фігур (квадрат, коло, прямокутник).

Типи культури (за П. Сорокіним) – російсько-американський соціолог П. Сорокін виділив 3 типи культур: сенситивний (чуттєвий), ідеаціональний та ідеалістичний. Ідеаціональний тип є одним із типів світової культури, який

базується на принципі надчутливості та надрозумності Бога, Абсолюту або як єдиної реальності та цінності (середньовічна європейська культура, буддійська, брахманська).

Текст у культурології – ключове поняття в герменевтиці, семіотиці та культурології. Це дискурсивна єдність, яка має багатозмістовну структуру і яка сприяє породженню нових змістів. Увесь світ культури сприймається суб'єктом культури як безкінечний текст.

Тотемізм – сукупність уявлень і вірувань у надприродний зв'язок між людьми (плем'ям, родом) та окремими видами тварин, птахів тощо.

Травестія – один з різновидів бурлескної, гумористичної поезії, у якому твір серйозного або героїчного змісту та відповідної форми переробляється, “перелицьовується” у твір комічного характеру.

189. *Традиційна культура* – передається від покоління до покоління майже в незмінному вигляді шляхом неписьменної та невербальної комунікації. Є характерним для суспільства, яке орієнтується на збереження самотності, культурної своєрідності.

Трансавангардизм – один з важливих проявів постмодернізму у візуальному мистецтві. За теорією А. Б. Оліви – мистецтво перехідної епохи, реакція на схеми авангарду в усіх його повоєнних версіях. Творам притаманний суб'єктивізм, виразна особистість митця.

Флешмоб – один із видів акціонізму. Короткочасна (інколи абсурдна) акція з передчасно спланованим організатором сценарієм.

Фольклор – художнє відображення дійсності в словесних, музичних і драматичних формах колективної народної творчості, нерозривно пов'язаний із життям і побутом людини.

Фреска – вид монументального мистецтва. Техніка живопису фарбами по вологому тиньку. Фрескові ансамблі були в храмах Луцька, Холма, Володимира, але не збереглися до наших часів.

Функції культури – роль і місце, яку виконує і займає культура в житті суспільства: аксіологічна, виховна, інтегративна, комунікативна, світоглядна, нормативна.

Футуризм – течія в авангардному мистецтві початку ХХ ст. Живопис футуризму характеризується абсолютизацією ідеї руху. Одна з основних рис футуризму – культ сили та особистості художника-героя.

Художня культура – сукупність процесів і явищ духовної практичної діяльності, яка створює, розповсюджує та засвоює твори мистецтва і матеріальні предмети, які мають естетичну цінність.

Цивілізація – у широкому розумінні – синонім культурі; у вузькому розумінні – певний рівень розвитку культури класового суспільства, який передбачає наявність державності, писемності, техніки тощо.

Язичництво – форми релігії, засновані на політеїзмі.

ВИДАТНІ КУЛЬТУРОЛОГИ, ІСТОРИКИ, ТЕОРЕТИКИ МИСТЕЦТВА

Боас Франц (1858 – 1942) – американський етнограф, теоретик історії культури, лінгвіст. Створив у 20-ті рр. ХХ ст. школу культурантропології. Розробив теорію культурного детермінізму, згідно з якою культура розглядається як відносно автономне утворення, незалежне від інших сфер суспільного життя. Увів до наукового обігу поняття «культурний шок».

Вернадський Володимир Іванович (1863 – 1945) – український організатор науки, природознавець, філософ. Автор вчення про біосферу та ноосферу (сферу розуму). За Вернадським, ноосфера є останнім із багатьох станів біосфери. Людство і людина нерозривно зв'язані з біосферою Землі, її енергетичною структурою.

Гердер Йоганн Готфрід (1744 – 1803) – німецький філософ, педагог. Висунув ідею про те, що між загальнолюдськими досягненнями культури та народною культурою немає і не може бути протиріч. Всі культури існують в єдності, яке веде до створення людської цивілізації. Відстоював ідею узагальненості соціально-культурного процесу. Як педагог необхідним елементом виховання вважав повагу до історії та культури інших народів.

Гумільов Лев Миколайович (1921 – 1992) – російський історик, філософ, представник російського космізму. Його головна ідея концепції – всесвітня історія нерозривно пов'язана з впливом на неї різних сил Космосу. Етноси мають єдині стереотипи поведінки і свою внутрішню структуру. Нові етноси виникають у результаті космічного енергетичного поштовху, які породжують ряд осіб – пасіонаріїв.

Данилевський Микола Якович (1822 – 1885) – російський вчений, етнограф, соціолог, культуролог, ідеолог слов'янофільства. Висунув теорію окремих «культурно-історичних типів» людства, які знаходяться в безперервній боротьбі один з одним. Хід історії

виявляється в зміні культурно-історичних типів, які витісняють одне одного. Значення його вчення полягає в тому, що кожен з цих типів виражає ідею людини по-своєму, але разом ці ідеї становлять загальнолюдське. Історично перспективним Данилевський вважав молодий «слов'янський» тип, що входить у стадію розквіту і протистоїть культурам Заходу.

Дерріда Жак (1930 – 2004) – французький філософ, який у своїх працях заперечував пошуки кінцевої метафізичної істини або джерел змісту. Запропонував особливий спосіб прочитання філософських текстів, який назвав «деконструкцією». Слід уникати однієї філософської доктрини, але аналізувати мову потрібно так, щоб основний зміст філософської тези звучав як питання.

Зіммель Георг (1858 – 1918)– німецький філософ культури. Важливими аспектами у філософії культури Зіммеля є розрізнення поняття «культура» та «культурність». На його думку, трагедія культури полягає в постійному виникненні культурних форм, породжених людиною, та запереченні цих форм, прагненні їх подолати заради створення нового. Головне призначення культури вбачав у вдосконаленні особистості.

Кассіпер Ернст (1874 – 1945) – німецький філософ, представник марбурзької школи неокантіанства. Стверджував, що існує єдиний «світ культури». Згідно з його концепцією, здібність створювати символічні образи робить людину людиною. Вищим ступенем символізму є мистецтво. Різноманітні сфери культури (міфологія, мистецтво, наука, релігія) розглядалися ним як самостійні утворення.

Крьобер Альфред Луїс (1876 – 1960) – американський етнограф, теоретик історії культури, автор праць з етнографії. Висунув гіпотезу про те, що кордони між культурами в часі та просторі розмиті та невизначені. Водночас відмічав чіткі кордони між писемними та безписемними (цивілізованими та нецивілізованими) культурами.

Леві-Строс Клод (1908 – 1990) – французький етнограф, філософ культури, соціолог. Ключове місце у творчості вченого займали дослідження міфології та фольклору. Створив теорію первісного мислення, емпіричну типологію культур: «гарячі» (ними займається історія) і «холодні» (ними займається антропологія). Особливого значення надавав історичному чиннику при дослідженні явищ культури. Завершив перехід від символічної теорії міфу до структурної, використовуючи методи теорії інформації та структурної лінгвістики.

Леві Брюль Люсьєн (1857 – 1939) – французький філософ і психолог, засновник теорії первісного «дологічного мислення». На його думку, у «нижчих суспільствах» переважають «колективні уявлення», які незалежні від людського досвіду та позбавлені логічних протиріч. Увів до наукового обігу поняття «ментальності».

Лосєв Олексій Федорович (1893 – 1988) – російський філософ, філолог, культуролог. Автор 8-томної «Історії античної естетики». У праці «Діалектика міфу» розглядав міф як «саме життя», «життєву реальність і тілесність». Його культурологічні ідеї мали значний вплив на гуманістичну думку ХХ ст.

Лотман Юрій Михайлович (1922 – 1993) – філолог, семіолог, літературознавець. Представник тартусько-московської школи семіотики. Розробив структурально-семіотичний підхід до вивчення художніх творів. Дослідження Лотмана спиралися на досягнення сучасного наукового знання, теорію інформатики, кібернетики, теорію систем.

Малевич Казимир Северинович (1879–1935) –український художник, теоретик мистецтва. Засновник нової течії авангардного мистецтва «супрематизму», програмним твором якого є «Чорний квадрат» (1915).

Маркузе Герберт (1898 – 1979) – німецько-американський філософ, соціолог. Розробив поняття «аффірмативної культури» та «аффірмативного мистецтва». Вважав, що культура амбівалентна,

яка має як позитивне, так і негативне значення. Критикував буржуазну культуру як знаряддя для шаблонної орієнтації розвитку. Висунув ідею просвітительської культурної революції, яка в кожному індивіді виявила художника.

Ніцше Фрідріх (1844 – 1900) – німецький філософ, який виділив два початки буття культури – «аполлонійське» та «діонісійське». Вбачав ідеал у досягненні цих двох початків. Його культурологічні ідеї мали вплив на О. Шпенглера, а також на становлення і розвиток сучасної культурології.

Ортега-і-Гассет Хосе (1883 – 1955) – іспанський філософ, суспільний діяч. У книзі «Повстання мас» (1930) протиставив духовну еліту масі людей, які задовольняються примітивними, стандартними поняттями й уявою. Вважав, що в ХХ ст. виникло «масове суспільство», яке пригнічує розвиток особистості, яскравої індивідуальності, у результаті чого в культурі, мистецтві починає панувати опосередкований стандарт і примітивізм мислення.

Пуфендорф Семюель (1632 – 1694) – німецький юрист, історик, який вперше вжив у своїх працях слово «культура» в сучасному розумінні слова. На його думку, культура – це досягнення людини, які вона отримала в результаті оволодіння природою, а також внутрішнім самовдосконаленням людини через освіту та виховання.

Реріх Микола Костянтинович (1874 – 1947) – художник, мислитель, дослідник культури Індії та Тибету. Автор міжнародного юридичного документа («Пакт Реріха»), який забезпечував захист культурної спадщини під час військових конфліктів. Виступав за укріплення міжкультурних контактів народів світу.

Сорокін Пітрім Олександрович (1889 – 1968) – російсько-американський соціолог. З 1923 р. жив у США. Історичний процес розглядав як певний різновид типів культури: чуттєвий, ідеаціональний, ідеалістичний. На його думку, сучасна культура

переживає глибоку кризу, яка повинна закінчитися створенням нової ідеаціональної культури.

Тайлор Едуард Барнет (1832 – 1917) – англійський етнограф, дослідник первісної культури, основоположник еволюціонізму, засновник анімістичної теорії. Розвиток культури уявляв як біологічний розвиток, розглядаючи процес з природно-наукової точки зору.

Тойнбі Арнольд Джозеф (1889 – 1975) – англійський історик, філософ і соціолог. Вважав, що культурний підйом притаманний всім народам, але форми цього підйому є різними. На думку вченого, історичний розвиток людства складається із самодостатніх елементів – цивілізацій. Кожна з них проходить у своєму розвитку декілька стадій: виникнення, ріст, надлом і розпад. Таке уявлення про цивілізації склалося в нього під впливом ідей О. Шпенглера. Головна праця Тойнбі – «Осягнення історії».

Уайт Леслі Елвін (1900 – 1973) – американський антрополог і культуролог. Увів до наукового обігу термін «культурологія», предметом якої визначав зміст суспільного життя. Він перший застосував системний аналіз для пояснення культури, розглядаючи її як особливий клас явищ, об'єднаних символічним значенням.

Фрейд Зігмунд (1856 – 1939) – австрійський лікар-психіатр, філософ, психолог, засновник психоаналізу. Культура, за Фрейдом, з одного боку є заборонаю на підсвідомий потяг людини та створює механізми охорони цих заборон; з іншого – засобами мистецтва, релігії пом'якшує тяжкість цих заборон, породжуючи певні компенсаторні ілюзії.

Фробеніус Леон (1873 – 1938) – німецький етнолог, дослідник культури народів Африки. Увів до наукового обігу поняття «культурного кола», згідно з яким культурні форми характерні для певних життєвих просторів і ними обмежені. Кожна культура, на його думку, створюється природою в певних географічних умовах

під впливом видів господарської діяльності, але незалежно від волі людини.

Фуко Мішель (1926 – 1984) – французький філософ, культуролог, історик. Звертався до аналізу конкретних історичних ситуацій, у яких розігрується певна «гра істини». Він передбачав проникнення в менталітет минулих епох і форм культури.

Хейзінга Йоганн (1872 – 1945) – нідерландський філософ та історик. Характеризуючи поняття культури, висунув три основні принципи: рівновагу духовних і матеріальних цінностей; наявність загального ідеалу; певне ставлення до природи (панування над природою). Автор праці «Homo ludens» (1938), у якій розвивав думку про те, що в основі культури знаходиться гра.

Хоркхаймер Макс (1895 – 1973) – німецький філософ, соціолог. Один із засновників франкфуртської школи. Головним завданням соціологічних теорій вважав попередження тоталітаризму шляхом сприяння до збереження всіх культурних елементів, які запропонувало ліберально-демократичне суспільство.

Чайлд Гордон Вір (1892 – 1957) – англійський історик, археолог. Прагнув створити загальну концепцію історичного розвитку людства, виходячи з матеріалістичного пояснення історичного процесу. Відстоював теорію дифузійнізму, згідно з якою культура розповсюджується з єдиних центрів її виникнення.

Шпенглер Освальд (1880 – 1936) – німецький філософ і культуролог. Автор праці «Захід Європи» («Присмерк Європи») (1918), яка мала значний вплив на подальший розвиток філософської та культурологічної думки. Вважав, що в основі морфологічної структури кожної культури знаходиться «душа культури» і що кожна культура має свій строк розвитку. Умираючи, культура перероджується в цивілізацію.

Юнг Карл Густав (1875 – 1961) – швейцарський психолог і філософ. Засновник так званих «архетипів». Стверджував, що в психіці людини, окрім індивідуального несвідомого, є більш

глибокий шар – колективне несвідоме, яке постає відображенням досвіду попередніх поколінь, закарбованих у структурах мозку. Їхня динаміка знаходиться в основі світів, символіки художньої творчості тощо.

Ясперс Карл (1883 – 1969) – німецький філософ, який у праці «Зміст і призначення історії» розробив такі важливі категорії, як «осьовий час», «осьові народи» та ін. У світовій історії виділив чотири гетерогенні періоди: Прометеївська епоха; великі стародавні культури (V – III тис. до н.е.); «осьовий час» – час духовного становлення людства (800 – 200 рр. до н.е.); науково-технічна епоха з XVII ст. до теперішнього часу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

І. Основна.

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Культурологія: підручник. Київ, 2018.
2. Багацький В. В, Кормич Л. І. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ, 2018.
3. Бокань В. Культурологія: навч. посіб. Київ, 2000.
4. Горбач Н. Я. Культурологія: навч. посібник. Львів, 2005.
5. Горелов А. А. Культурологія: учеб. пособие. Москва, 2001.
6. Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Рижко В. А. Історія світової та української культури: підруч. для вищ. закл. освіти. Київ, 2000.
7. Душин О. Э. История культуры. Культура европейского средневековья. Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2005.
8. Історія світової культури: навч. посібник / В. М. Шейко, О. А. Гаврюшенко, О. В. Кравченко; наук. ред. В. М. Шейко. Київ, 2006.
9. Історія світової культури: навч. посібник / Л. Т. Левчук та ін. Київ, 2010.
10. Історія світової та української культури: підручник / В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Режко. Київ, 2000.
11. Кравець М. С., Семашко О. М., Піча В. М. Культурологія: навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. Львів, 2003.
12. Кравченко А. И. Культурология: учебное пособие для вузов. Москва, 2002.
13. Культурология: учебное пособие для вузов / Н. Г. Багдасарьян, Г. В. Иванченко, А. В. Литвинцева и др.; Под ред. Н. Г. Багдасарьян. Москва, 2002.
14. Культурологія: навчальний посібник / Т. Б. Гриценко, С. П. Гриценко, А. Ю. Кондратюк. Київ, 2007.
15. Культурологія: навчальний посібник / С. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. Київ, 2003.

16. Культурологія: теорія та історія культури: навч. посібник / За ред. І. І. Тюрменка, О. Д. Горбула. Київ, 2004.
17. Левчук Л. Історія світової культури. Культурні регіони. Київ, 2000.
18. Петрухинцев Н. Н. XX лекцій по истории мировой культуры: учеб. пособие. Москва, 2001.
19. Подольська Є. А., Лихвар В. Д. Іванова К. А. Культурологія: навч. посібник. Київ, 2003.
20. Українська та зарубіжна культура: навч. посібник / Л. Є. Дещинський, Я. Я. Денисов, М. П. Скалецький та ін. Львів, 2005.
21. Хоменко В. Я. Українська і світова культура: підр. Київ, 2002.
22. Шевнюк О. Л. Культурологія: навч. посіб. Київ, 2007.

II. Додаткова

23. Американський характер: почерки культури. Москва, 1991.
24. Арабские страны Персидского залива. Москва, 2001.
25. Африка: взаимодействие культур. Москва, 1989.
26. Бажак К. История фотографии. Возникновение изображения. Москва, 2006.
27. Баженова Л. М., Некрасова Л. М., Курган Н. Н., Рубинштейн И. Б. Мировая художественная культура: XX век: кино, театр, музыка. Санкт-Петербург, 2008.
28. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 1. Стародавня Греція. Чернівці, 2007.
29. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 2. Стародавній Рим. Чернівці, 2008.
30. Балух В. О. Історія античної цивілізації: у 3-х т. Т. 3. Практикум. Чернівці, 2008.
31. Балух, В. О., Коцур, В. П. Культура ранньомодерної Європи: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Харків, 2017.
32. Бартольд В. В. Работы по истории ислама и Арабского халифата. Москва, 2002.

33. Баткин Л. М. Итальянское Возрождение: Проблемы и люди. Москва, 1995.
34. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. Москва, 1990.
35. Безобразов П., Любарский Я. Византийский писатель и государственный деятель М. Пселл. Михаил Пселл: личность и творчество. Санкт-Петербург, 2001.
36. Белова Г. А. Раскопки и открытия в дельте Нила. Санкт-Петербург, 2002.
37. Белявский В. Вавилон легендарный и Вавилон исторический. Москва, 2001.
38. Бибииков М. В. История литературы Византии. Санкт-Петербург, 1998.
39. Блок М. Феодальне суспільство / Пер. з фр. Київ, 2002.
40. Бонгард-Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация. Москва, 2007.
41. Брагина Л. М. Итальянский гуманизм эпохи Возрождения: Идеалы и практика культуры. Москва, 2002.
42. Бродская Н. Импрессионизм: Открытие цвета и света. Санкт-Петербург, 2002.
43. Буркхардт Я. Культура Возрождения в Италии. Опыт исследования. Москва, 1996.
44. Бычков В. В. 2000 лет христианской культуры *sub specie aethetica*. В 2-х т. Т. 1: Раннее христианство. Византия. Москва, 1999.
45. Вазари Дж. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих. Москва, 2008.
46. Варакин А., Зданович Л. Тайны исчезнувших цивилизаций. Москва, 2001.
47. Васильев Л. С. История Востока: в 2-х томах. Москва, 1993.
48. Васильев Л. С. Культы, религии, традиции в Китае. Москва, 1970.
49. Васильев Л. С. Проблемы генезиса китайской цивилизации. Москва, 1976.

50. Вейс Г. История культуры народов мира. Древний Египет. Зарождение мировой цивилизации обычаи и нравы, костюм, украшения, предметы быта, вооружение, храмы и жилища. Москва, 2005.
51. Вейс Г. История культуры народов мира. Древний Рим. Возвышение и упадок империи. Москва, 2005.
52. Вейс Г. История культуры народов мира. Первые сверхдержавы. Ассирия. Вавилон. Персия. Москва, 2005.
53. Вейс Г. История культуры народов мира. Пламенеющая готика. Европейское Средневековье. Москва, 2006.
54. Вейс Г. История цивилизации: архитектура, вооружение, одежда, утварь. Т. 3. Новое время (XIV – XIX вв.). Москва, 2000.
55. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима Москва, 1988.
56. Виппер Б. Р. Итальянское Возрождение. Москва, 1986.
57. Власов В. Г. Авангардизм. Модернизм. Постмодернизм: терминологический словарь. Санкт-Петербург, 2005.
58. Воронина Т. С., Мальвина Н. Л., Стародубова В. В. Искусство Возрождения в Нидерландах, Франции, Англии. Москва, 1994.
59. Воронкова П. П. Становление человека и культуры. Москва, 2001.
60. Гаджиев К. Американская нация: национальное самосознание и культура. Москва, 1990.
61. Гайденко В. П., Смирнов Г. А. Западноевропейская наука в Средние века. Москва, 1989.
62. Геллнер Э. Нации и национализм. Москва, 1991.
63. Герман М. Импрессионизм. Основоположники и последователи. Санкт-Петербург, 2008.
64. Грюнебаум Г. Э. Основные черты арабо-мусульманской культуры. Москва, 1981.
65. Гуревич А. Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. Москва, 1990.

66. Даниэль С. М. Рококо. От Ватто до Фрагонара. Санкт-Петербург, 2007.
67. Даркевич В. П. Светская праздничная жизнь Средневековья IX – XVI вв. Москва, 2006.
68. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств. Москва, 1991.
69. Древний Рим. История. Быт. Культура: Из книг современных ученых. Москва, 2000.
70. Дрогова Л. Н. История западноевропейской культуры Нового времени (XVI – XIX вв.): уч. пособие. Москва, 2013.
71. Духовная культура Китая: энциклопедия. Москва, 2006.
72. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії. Київ, 2002.
73. Емельянов В. В. Древний Шумер. Очерки культуры. Санкт-Петербург, 2001.
74. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Е. Вінквіста, В. Е. Тейлора. Київ, 2003.
75. Зайцев А. Культурный переворот в Древней Греции VIII – V вв. до н. э. Санкт-Петербург, 2001.
76. Замаровський В. Спочатку був Шумер. Київ, 1983.
77. Западноєвропейський театр от епохи Возрождення до рубежа XIX – XX вв.: очерки / отв. ред. М. Ю. Давыдова. Москва, 2001.
78. Захаржевская Р. В. История костюма: От античности до современности. Москва, 2006.
79. Зелинский Ф. Ф. История античной культуры: учеб. пособие. Санкт-Петербург, 1995.
80. Иванов К. Н. Многоликое Средневековье. Москва, 2000.
81. Изволов Н. А. Феномен кино: история и теория. Москва, 2005.
82. Ильин И. Постмодернизм: от истоков до конца столетия. Москва, 1998.
83. Ильина Т. В. История искусства. Западноєвропейское искусство. Москва, 1983.
84. Искусство Византии. Москва, 1986.

85. Искусство Японии. Москва, 1991.
86. Искусство Японии. Москва, 1985.
87. Ислам: Энциклопедический словарь. Москва, 1991.
88. История и культура древней Индии. Тексты / Сост. А. А. Вигасин. Москва, 1990.
89. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения. /под ред Л. М. Брагиной. уч. пособие. Москва: Высш. школа, 1999.
90. История литератур Латинской Америки. XX век: 20-90-е годы. Кн. 4. Часть 1-2. Москва, 2004.
91. История литератур Латинской Америки. Конец XIX – начало XX века (1880 – 1910-е гг.). Кн. 3. Москва, 1994.
92. Идея культуры: виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеев, Р. В. Кобець, Р. Р. Зимовець. Київ, 2003.
93. Історія європейської цивілізації. Греція / під ред. Умберто Еко / пер. з італ. Харків, 2015.
94. Історія європейської цивілізації. Рим. / під ред. Умберто Еко. Харків, 2014.
95. Історія світової культури. Культурні регіони: навч. посібник. Київ, 1997.
96. Карсавин Л. П. Культура средних веков. Москва, 1995.
97. Кирилова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну. Москва, 2006.
98. Колпинский Ю. Д., Бритова Н. Н. Искусство этрусков и Древнего Рима. Москва, 1982.
99. Конрад Н. И. Запад и Восток. Москва, 1966.
100. Константинова Н. С. Страна карнавала: Несколько эссе о бразильской культуре. Москва, 2003.
101. Коуэл Ф. Древний Рим: быт, религия, культура. Москва, 2006.
102. Кофман А. Ф. Латиноамериканский тип мифосознания // Латинская Америка. 1993. № 5.

103. Кофман А.Ф. Латиноамериканский художественный образ мира. Москва, 1997.
104. Культура Латинской Америки. Москва, 1990.
105. Культура Латинской Америки. Энциклопедия. Москва, 2000.
106. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. Москва, 1990.
107. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. Москва, 1992.
108. Левикова С. И. Молодежная субкультура: учеб. пособие. Москва, 2004.
109. Лисовский В. Г. Архитектура эпохи Возрождения. Италия. Санкт-Петербург, 2007.
110. Лисовый И. А. Античный мир в терминах, именах и названиях: слов.-справ. по истории и культуре Древ. Греции и Рима. Минск, 1997.
111. Литаврин Г. Г. Как жили византийцы. Санкт-Петербург, 1997.
112. Лихачева В. Д. Искусство Византии IV – XV веков. Москва, 1986.
113. Ліндсей Д. Коротка історія культури. в 2 т. Т. 2. Від доісторичних часів до доби Відродження. Київ, 1995.
114. Лосев І. В. Історія і теорія світової та вітчизняної культури. Європейський контекст. Київ, 1995.
115. Малявин В. В. Китайская цивилизация. Москва, 2001.
116. Малявин В. Китайская цивилизация. Москва, 2000.
117. Маньковская Н. Эстетика постмодернизма. Санкт-Петербург, 2000.
118. Мирижанов В. Б. Искусство Тропической Африки. Москва, 1986.
119. Мировая художественная культура: XIX век: Изобразительное искусство, музыка и театр / Е. П. Львова, Д. В. Сарабьянов, Е. А. Борисова и др. Санкт-Петербург, 2007.
120. Мистецтво і етнос. Культурологічний аспект. Київ, 1991.

121. Модернизм: Анализ и критика основных направлений. Москва, 1989.
122. Муратова К. М. Мастера французской готики. Москва, 1988.
123. Овсянников Ю. История памятников архитектуры: От пирамид до небоскребов. Москва, 2001.
124. Овчинников В. Ветка сакуры. Москва, 2005.
125. Оссовская М. Рыцарь и буржуа. Исследование по истории морали. Москва, 1987.
126. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: навч. посібник. Київ, 2001.
127. Пинский Л. Ренессанс. Барокко. Просвещение. Москва, 2002.
128. Підлісна Г. Світ античної культури. Київ, 1989.
129. Померанцев Н. А. Эстетические основы искусства Древнего Египта. Москва, 1985.
130. Поплавский В. С. Культура триумфа и триумфальные арки Древнего Рима. Москва, 2000.
131. Радзієвський В. О. Про теорію та історію субкультур: нариси до субкультурології. Київ, 2013.
132. Райс Д. Т. Искусство Византии. Москва, 2002.
133. Ревуненкова Н.Ф. Ренессансное свободомыслие и идеология Реформации. Москва, 1988.
134. Рерих Н. К. Мир через культуру. Москва, 1991.
135. Рутенбург В. И. Титаны Возрождения. Москва, 1976.
136. Рычкова Ю. В. Краткая история живописи. Москва, 2002.
137. Саитбаев Т. С. Ислам и общество: опыт историко-социологического исследования. Москва, 1978.
138. Самосознание культуры и искусства XX века Западной Европы и США. Москва, 2000.
139. Сергеенко М. Е. Жизнь Древнего Рима. Санкт-Петербург, 2000.
140. Соколов Г. И. Искусство Древней Греции. Москва, 1980.
141. Соколов М. Н. Вечный Ренессанс. Лекции о морфологии культуры Возрождения. Москва, 1993.
142. Солкин В. В. Египет: вселенная фараонов. Москва, 2001.

143. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Москва, 1992.
144. Стам С. М. Корифеи Возрождения. Искусство и идеи гуманистического свободомыслия. Москва, 2012.
145. Степанов А. Искусство эпохи Возрождения: Нидерланды, Германия, Франция, Испания, Англия. Санкт-Петербург, 2009.
146. Тайлор Э. Первобытная культура. Москва, 1989.
147. Токарев С. А. Ранние формы религии. Москва, 1990.
148. Тоффлер Э. Третья волна. Москва, 2010.
149. Тоффлер Э. Шок будущего. Москва, 2008.
150. Удальцова З. В. Византийская культура. Москва, 1988.
151. Философское наследие народов Востока и современность. Москва, 1983.
152. Хонефф К. Поп-арт. Москва, 2009.
153. Художня культура світу. Київ, 2003.
154. Человек в японской культуре: сб. статей. Москва, 1985.
155. Человек и мир в японской культуре. Москва, 1985.
156. Чижевський Д. Філософія і національність. Київ, 1994.
157. Чмыхов Н. А. Истоки язычества Руси. Київ, 1990.
158. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры. Москва, 1993.
159. Шёбер У. Замки и дворцы Европы. Москва, 2003.
160. Шейко В. М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.). Харків, 2001.
161. Шестаков В. Массовая культура. Москва, 1990.
162. Шюре Э. Пророки Возрождения. Москва, 2001.
163. Эстон М. Ренессанс. Энциклопедия мирового искусства. Москва, 2000.
164. Этика и ритуал в традиционном Китае. Москва, 1986.
165. Якимович А. Новое время. Искусство и культура XVII – XVIII веков. Санкт-Петербург, 2004.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	7
Зміст навчальної дисципліни.....	18
Тематика лекцій.....	31
Семінарські заняття та методичні рекомендації до їх підготовки...33	
Завдання для самостійної роботи і методичні рекомендації до їх виконання.....	61
Тести для самостійної роботи, поточного та підсумкового контролю.....	66
Питання до екзамену.....	116
Словник.....	120
Видатні культурологи, історики, теоретики мистецтва.....	136
Рекомендована література.....	143

Опря Ігор Анатолійович

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ КУЛЬТУРИ

навчально-методичний посібник
для студентів 3 курсу історичного факультету

Підписано до друку 07.12.2021 р.

Формат 60x84\16

Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 8,95.

Тираж 100 прим. Замовлення № 813.

Віддруковано ТОВ «Друкарня «Рута»

(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)

м. Кам'янець-Подільський, вул. Руслана Коношенка, 1

тел. 0 38 494 22 50, drukruta@ukr.net